

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra výtvarné výchovy

Bakalářská práce

Kresebné ilustrace na motivy díla Vévodkyně a kuchařka od Ladislava Fukse

Drawing illustrations on the motifs of The
Duchess and the Cook by Ladislav Fuks

Vypracoval: Sandra Harazinová
Vedoucí práce: PhDr. Aleš Pospíšil, Ph.D.

České Budějovice 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že svojí bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury, uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne

Sandra Harazinová

Poděkování

Touto cestou děkuji PhDr. Alešovi Pospíšilovi, Ph.D. za věnovaný čas, cenné rady a laskavý přístup při vedení mé bakalářské práce.

Abstrakt

HARAZINOVÁ, S. *Kresebné ilustrace na motivy díla Vévodkyně a kuchařka od Ladislava Fukse*. České Budějovice 2013. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí práce: A. Pospíšil.

Klíčová slova: Vévodkyně a kuchařka, Ladislav Fuks, výtvarníci, ilustrace

Bakalářská práce na téma Kresebné ilustrace na motivy díla Vévodkyně a kuchařka od Ladislava Fukse je složena z části teoretické a praktické. Část teoretická se zabývá rozбором samotné knihy, nastíněním kulturního prostředí vzniku díla, životem a dílem Ladislava Fukse a výtvarnými osobnostmi z Fuksova prostředí. Část praktická popisuje celkové zpracování ilustrací ke knize, hlavní myšlenku, techniku a použité materiály. Také je doplněna o fotografickou dokumentaci.

Abstract

Drawing illustrations on the motifs of The Duchess and the Cook by Ladislav Fuks

Key words: The Duchess and the Cook, Ladislav Fuks, artists, illustrations

Bachelor thesis on The drawing illustrations on the motifs of The Duchess and the Cook by Ladislav Fuks is composed of theoretic and practical segments. The theoretic segment is a analyzing the book itself and is outlining the cultural background of the work and life of Ladislav Fuks and kindred artists. The practical segment is describing the overall style of the book's illustration, the main intentions, the technique and used materials. It also contains the photograpic documentation.

OBSAH

1 Úvod	8
I. Teoretická část	
2 Védokyně a kuchařka v kontextu české literatury 2. poloviny 20. století	10
2.1 Děj a jeho interpretace.....	11
2.2 Charakteristika postav	13
2.1.1 Šlechta	13
2.1.2 Střední vrstva.....	14
2.1.3 Služebnictvo	15
2.3 Opakující se motivy	16
2.4 Použití masky k zahalení identity postav	18
3 Nástin kulturního prostředí vzniku díla	20
4 Osobnost a dílo Ladislava Fukse	21
5 Dílo Ladislava Fukse ve výtvarném umění.....	27
5.1 Antonín Pelc.....	27
5.2 Jan Halla.....	29
5.3 Jan Černý.....	30
5.4 Karel Laštovka	30
II. Praktická část	
6 Idea záměru praktické části.....	33
6.1 Vlastní ilustrace a jejich zpracování.....	34
7 Závěr	55
8 Seznam použitých informačních zdrojů	56
8.1 Tištěné informační zdroje.....	56
8.2 Elektronické informační zdroje.....	57
9 Obrazové přílohy	58

1 ÚVOD

Tématem této bakalářské práce jsou kresebné ilustrace na motivy díla *Vévodkyně a kuchařka* od Ladislava Fukse. Při dotazování širší veřejnosti, zda znají tento titul, devět z deseti dotázaných odpovědělo, že o tomto titulu nikdy neslyšeli, dokonce ani o jeho autorovi. Proto cílem tohoto tématu je poukázat na to, že kniha doplněna o ilustrace, má své stálé a důležité místo i v dnešní době internetu.

Práce je sestavena z teoretické a praktické části. Část teoretická je pro nás důležitá ve smyslu lepšího pochopení doprovodných ilustrací, kterými se budeme zabývat v části praktické.

V části teoretické nalezneme kapitoly zabývající se širším obsahem knihy jako takové. Stručný popis děje, charakteristika postav, skryté významy, jež do knihy Fuks vložil. Dále pak za jakých okolností byla napsána, co autora inspirovalo nebo čím byl ovlivněn. Z těchto kapitol se dozvíme, že *Vévodkyně a kuchařka* nese značné autobiografické prvky. Nejlépe jí tedy porozumíme, když budeme znát autora blíže. S Ladislavem Fuksem se seznámíme v dalších navazujících kapitolách, které nám odhalí nejen život Fukse jako spisovatele, ale také Fukse jako výtvarníka. Rovněž si představíme osobnosti výtvarné scény, jež provázely Fukse životem.

V kapitolách praktické části si osvětlíme hlavní myšlenku, proč autorka této práce výtvarně doprovodila právě tuto knihu. Jaké použila materiály a techniky. Tato část je doplněna fotografickou dokumentací a k ní pro lepší porovnání a pochopení jsou přiloženy výňatky textů z knihy.

Stěžejní tištěné zdroje, z nichž bylo čerpáno – *Vévodkyně a kuchařka*, *Tvář a maska: Postavy Ladislava Fukse a Moje zrcadlo – A co bylo za zrcadlem*. Ostatní tištěné zdroje spolu se zdroji elektronickými jsou uvedeny v závěrečné části bakalářské práce.

I. TEORETICKÁ ČÁST

2 VÉVODKYNĚ A KUCHARKA V KONTEXTU

ČESKÉ LITERATURY 2. POLOVINY 20. STOLETÍ

Než si nastíníme charakteristiku knihy *Vévodkyně a kuchařka*, měli bychom nejdříve ve stručnosti představit samotného autora a tím je jeden z nejvýznamnějších českých spisovatelů Ladislav Fuks. Na Univerzitě Karlově v Praze vystudoval filozofii a psychologii, pedagogiku a dějiny umění.¹ O soukromém životě Ladislava Fukse se v dostupné literatuře dozvíme celkem málo, pečlivě si jej střežil. Možná bychom měli takzvaně číst mezi řádky v jeho knihách, které obsahují značné autobiografické prvky. Fuks byl velkým mistrem masky. To znamená, že skrývá identitu svých postav a odhaluje jen málo z jejich nitra. V nadcházejících podkapitolách zkusíme tu pomyslnou masku poodhalit, jelikož v postavě vévodkyně je skryto nejedno tajemství.²

Rozsáhlý historický román *Vévodkyně a kuchařka* patří k vrcholům české prózy druhé poloviny dvacátého století a je posledním Fuksovým dílem vůbec. Poprvé byl vydán v nakladatelství Československý spisovatel v Praze roku 1983. Ilustrací se zhostil výtvarník Jan Černý.³ O čtyři roky později se román dočkal adaptace v podobě televizní hry s názvem *Ohňostroj v Aspern*. Režiroval ji režisér Pavel Háša. Hlavní roli vévodkyně si zde zahrála Květa Fialová. Mezi další významné herce, kteří se ve hře objevili, patří například Svatopluk Beneš a Jiří Kodet.⁴

Fuks v románu zachycuje svým nezaměnitelným vypravěčským stylem obraz reality a fikce s prvky hororu ale i komiky. Zaměřuje se především na psychologické propracování postav různých společenských vrstev na konci devatenáctého století ve Vídni. Román řeší také filozofické otázky ohledně života a smrti. Rovněž nalézáme informace z různých oborů, například vědy a techniky, kulinářství nebo výtvarného umění. Fuks užíval při svém psaní jednoduchého jazyka a možná proto jsou jeho knihy čtenáři blízké. Román nebyl napsán pouze jazykem českým, ale objevujeme zde také francouzštinu, němčinu nebo italštinu. Dalo by se říci, že *Vévodkyně a kuchařka* je

¹ Srov. FUKS, Ladislav.; TUŠL, Jiří. *Moje zrcadlo- A co bylo za zrcadlem*. Praha: Melantrich, 1995, s. 15-30.

² Srov. KOVALČÍK, Aleš. *Tvář a maska: Postavy Ladislava Fukse*. Jinočany: Nakladatelství H&H, 2006, s. 13.

³ Srov. FUKS, Ladislav.; TUŠL, Jiří. *Moje zrcadlo- A co bylo za zrcadlem*. Praha: Melantrich, 1995, s. 447.

⁴ Srov. POMO MEDIA GROUP S.R.O. Česko-Slovenská filmová databáze. *Filmy: Ohňostroj v Aspern* [online]. Praha, 2001-2013 [cit. 2013-06-17]. Dostupné z: <http://www.csfd.cz/>

charakteristická pro svou rozmanitost dějových linií. Co kapitola, to samostatný děj, ale dohromady tvoří jednotný celek.⁵ S tímto faktem nás na začátku knihy seznamuje antický řecký básník Solón mottem „*Celek se pozná až nakonec*“.⁶

Ovšem, co z děje *Vévodkyně a kuchařky* jednoznačně nepoznáme, je význam samotného názvu knihy. Spekulovat můžeme rovnou o třech variantách. Zaprvé Vévodkyně a kuchařka jsou dvě románové postavy, každá z jiné společenské vrstvy, o kterých je v románu více než jednou zmiňováno. Zadruhé v textu nalézáme spousty receptů na různé speciality. A protože „kuchařka“ není pouze označení osoby, pohybující se v oblasti gastronomie, ale také kniha plná návodů na přípravu pokrmů, tak bychom ji za tuto knihu považovat mohli.⁷ Třetí význam je velmi troufalý. Fuks mohl použít v názvu onu masku, tedy stylizovat se sám do postavy vévodkyně, což by mělo velkou souvislost s jeho sexuální orientací. Tento význam je zřejmě nejpravděpodobnější.⁸

2.1 DĚJ A JEHO INTERPRETACE

Román je značně autobiografický, objevují se v něm osoby a místa, které Fuks znal. Kvůli zachování soukromí byla jména pozměněna nebo zcela upravena.

Děj se odehrává na konci devatenáctého století v Rakousku, převážně ve Vídni. Hlavní postavou je mladá ambiciózní vévodkyně francouzsko-rakouského původu Sophia La Tâllière d'Hayguères Kevelsberg. Jako ženě se jí dostalo velmi dobrého vzdělání. Už jen význam jména Sophia znamená moudrost. Sophia je neohrožená žena s bujnou fantazií, nemá strach uskutečnit i ty nejpodivnější plány. Něčeho se přeci jen bojí a tím je nové století, jež se kvapem blíží. Napadne ji koupit si hotel, ze kterého v budoucnosti zřídí muzeum, aby uchovala památku své doby. Tento plán přísně tají, neví o něm ani její nejbližší důvěrnice Justina. Cesta k tomuto cíli není jednoduchá. Nevlastní bratranec vévoda Le Guynac-Delamore jí tento nápad rozmlouvá, ale to

⁵ Srov. SOUČEK, Tomáš. ČESKÝ JAZYK Literatura aneb studentský underground. *Čtenářský deník: Ladislav Fuks: Vévodkyně a kuchařka* [online]. 2003-2013 [cit. 2013-06-17].

Dostupné z: <http://www.cesky-jazyk.cz/cjl/>

⁶ FUKS, Ladislav. *Vévodkyně a kuchařka*. Praha: Československý spisovatel, 1983, s. 9.

⁷ Srov. FUKS, Ladislav. *Vévodkyně a kuchařka*. Praha: Československý spisovatel, 1983, s. 40-688.

⁸ Srov. KOVALČÍK, Aleš. *Tvář a maska: Postavy Ladislava Fukse*. Jinočany: Nakladatelství H&H, 2006, s. 190.

Sophii akorát utvrdí v tom, že hotel koupí. A tak podá inzerát do novin. Ten si čirou náhodou přečte její strýc, kníže Leuchtenberg-Aulendorf. Shodou okolností vlastní vilu v Aspernu a na inzerát odpoví. Sophia se dozvídá až časem, komu vila vlastně patří.

Hotel není Sophiinou jedinou prioritou. V přísném utajení navštěvuje malou kavárničku na Františkánském náměstí, patřící českému rodákovi panu Václavu Musilovi. Jediný člověk, jenž o těchto návštěvách ví, je Wu-i-šeng wej-če, což znamená „ten, kdo nic nedělá kvůli životu.“ Je to čínský mudrc a zároveň vévodkynin rádce při psaní vlastní hry, na níž pracuje právě zde. Hra nese název *Předzvěsti konce Říše římské*. Sophia si myslí, že když člověk píše, ulehčí tak své duši. Do kavárničky také pravidelně dochází jistý mladý malíř Daniel Diezler.

Jednoho dne vznikne v kavárničce situace, při které je poslední sklenka griotky – Sophiina oblíbeného pití – podána mladému malíři. Ten ji Sophii věnuje a tím mezi nimi vzniká milé přátelství.

Po nešťastné nehodě umírá kníže Leuchtenberg-Aulendorf. Spadl z dřevěných schůdků, když odněkud vyndával balík s tajemnými listinami. Tato nehoda se stala den poté, co uspořádal velkolepou hostinu. Pro strýce to byla neobvyklá událost, jelikož nikdy návštěvy nepřijímal. Pozval nejbližší přátele a rodinu, mezi nimi nechyběla ani Sophia. Právě ona se chopí příprav strýcova pohřbu a s Justinou navštíví pohřební ústav pana Globetrottera. Na první pohled připomíná spíše muzeum kuriozit. Pan Globetrotter nabízí svým zákazníkům rozličné věci, od likéru ze hřbitovního kvítí na pohřební hostinu, až po poplašné zařízení pro předčasně pohřbeného. Sophia zde nachází nejen potřebné věci na pohřeb, ale také inspiraci pro budoucí muzeum. Jako univerzální dědičce knížete Leuchtenberga-Aulendorfa jí nebrání nic v převzetí vily, a tak přestavba na hotel může začít. Sophia chystá pro své budoucí hosty mnohá překvapení, například zrcadlový salónek a kouzelnická představení. Jistá překvapení čekají i na ni samotnou. Musí řešit záhadná světélka v hájovně pana Kneffla nebo tajemné ťukání v jejím domě. To pomůže vyřešit jistá Betty Barbellová, kterou Sophia najala jako vrchní kuchařku do hotelové restaurace. Jelikož se rekonstrukce hotelu blíží do finále, podala inzerát do novin, na který odpověděly tři zájemkyně. Betty, která je velice chytrá, zkušená ve svém oboru a má smysl pro tajemno, se Sophii líbila nejvíce. V určitém smyslu si jsou tyto dámy velice podobné, a tak mezi nimi vznikne silné pouto.

Po roce je přestavba dovedena do zdárného konce a 10. září 1898 se sejde desítka vybraných hostů z různých společenských vrstev, aby slavnostně otevřeli hotel „U čarovných zrcadel.“⁹

2.2 CHARAKTERISTIKA POSTAV

Ladislav Fuks nás v knize seznamuje s mnoha postavami ze tří společenských vrstev – šlechta, střední vrstva a služebnictvo. V následujících podkapitolách se zaměříme jen na ty stěžejní.

2.1.1 ŠLECHTA

Rakouské císařství prodělalo během let 1804 až 1918 prudké změny, nevyjímaje české země. V polovině devatenáctého století, konkrétně roku 1848 až 1849, ztratila šlechta svá vrchnostenská práva a stala se obyčejnými majiteli svých statků. Tím se změnila kvintesence šlechtictví vůbec. Šlechta ztratila většinu své funkce, žila jen z dědictví a spolu se svými poddanými se stali rovnoprávními před zákonem. Od druhé poloviny devatenáctého století jim zůstala jen jistá formální práva, kterými jsou například: užívání šlechtického titulu, užívání erbu, právo na určité důchody a stipendia a jiné. Tituly se udílely až do roku 1918, kdy skončila říše. Šlechta nikdy zrušena nebyla, ačkoliv o to bylo usilováno.¹⁰

Z aristokratického rodu, jenž v knize zastupuje hlavní úlohu, si představíme ústřední postavu vévodkyně a její nejbližší příbuzenstvo.

Vévodkyně Sophia La Tallière d'Hayguères Kevelsberg má francouzsko-rakouský původ. Tedy mluví plynule německy i francouzsky. Sophia je mladá a půvabná žena, necelých osmatřicet let.

Když byla ještě dítě, zemřeli jí oba rodiče a bratr Viktor. Pohřbila i svého manžela Marka Joachima, jinak zvaného Hanzí. Po jeho smrti si už nového partnera nenašla. Je bezdětná. Jako žena má velmi dobré vzdělání. Má ráda literaturu a výtvarné umění.

⁹ Srov. FUKS, Ladislav. *Vévodkyně a kuchařka*. Praha: Československý spisovatel, 1983, s. 11-723.

¹⁰ Srov. ŽUPANIČ, Jan. *Nová šlechta v českých zemích a podunajské monarchii. Šlechtické výsady* [online]. 2009 [cit. 2013-06-17]. Dostupné z: <http://www.novanobilitas.eu/>

Zajímá se o létání a chov poštovních holubů. Sama vlastní vzducholod'. Další velkou zálibu našla v gastronomii. Pravidelně, avšak tajně, chodí do jedné malé kavárničky, kde popíjí oblíbenou griotku a píše vlastní hru zabývající se římskou tematikou. Její výbornou vlastností je dobrá paměť. Přestože má velké jmění, bydlí v měšťanském domě.

Tajemstvím oplývající žena s bujnou fantazií a zajímavými nápady. Jedním z nich je zřízení hotelu, z něhož chce později vytvořit muzeum, kvůli zachování své doby. Má strach z budoucnosti, bojí se chudoby.¹¹ To se jí však snaží rozmluvit vévodkynin nevlastní bratranec vévoda Louis Le Guynac-Delamore, syn nevlastní sestry jejího otce. O pět let starší. Velice vzdělaný, znalý společenských poměrů. Je upřímný, až netaktní. Nechápe vévodkyniny činy, myslí si, že je pomatená.¹²

Kdo jí ovšem podpoří a poskytne nemovitost pro vybudování onoho hotelu je kníže Leuchtenberg-Aulendorf, bratr vévodkyniny matky, tedy její strýc. Je bezdětným vdovcem, ale staral se o syna své druhé sestry, kterého vydědil. Vystudoval dějiny na vídeňské univerzitě. Navenek působí velice mile, ve skutečnosti despotický člověk, jenž nemá porozumění pro mladé lidi. Už je stár, přibližně kolem osmdesáti let. Slyší málo a má třas v pravé ruce. Myslí si, že brzy zemře. Také se tak stane den po velkolepé hostině, kterou uspořádal. Spadl ze schůdků a poranil si páteř.¹³

Zmíněný synovec, druhý vévodkynin bratranec, kterého kníže vydědil, se jmenuje princ Adalbert z Rottersteinu. Je rakouského původu, jen o sedm let starší než Sophia. Byl vyděděn za údajné prohýření peněz po jeho rodičích a alkoholismus.¹⁴

2.1.2 STŘEDNÍ VRSTVA

S touto společenskou vrstvou se setkáváme už od starověku, ale až na přelomu 19. a 20. století začala takzvaně měnit svět, přinesla vyšší kulturní a vědomostní úroveň, vláda privilegovaných vrstev začala ustupovat. Patřili mezi ně úředníci nebo státní zaměstnanci, vzdělaní lidé, například lékaři či právníci.¹⁵

¹¹ Srov. FUKS, Ladislav. *Vévodkyně a kuchařka*. Praha: Československý spisovatel, 1983, s. 11-209.

¹² Srov. Tamtéž, s. 11-301.

¹³ Srov. Tamtéž, s. 40-213.

¹⁴ Srov. Tamtéž, s. 70-476.

¹⁵ Srov. KELLER, Jan. *Vzestup a pád středních vrstev*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000, s. 5.

V knize *Vévodkyně a kuchařka* má tato společenská vrstva neméně důležitou roli. Každá postava, se kterou se seznámíme v této kapitole, zastává významnou úlohu v životě samotné vévodkyně.

Wu-i-šeng wej-če, „Ten, kdo nic nedělá kvůli životu“ čínský mudrc, žijící ve Vídni v jednopatrovém domě, ulice Schreyvogel. Je pro něj typická široká fialová říza se zdobenou mitrou na hlavě, ovšem do společnosti nosí normální šat. Nechává se oslovovat pouze „pane,“ ale jen v jazyku německém či francouzském, nikdy v anglickém. Nemá rád lidi, jejichž rodným jazykem je angličtina. Vévodkynin rádce v různých životních situacích, rovněž jí radí v psaní vlastní hry.¹⁶

Wenzel Musil – majitel malé kavárničky na Františkánském náměstí pochází z Čech, konkrétně z Prachatic. Je to velký znalec knih, obrazů, ale i šperků.¹⁷ Ve špercích se vyzná díky svému bratranci Štěpánovi Radechowskému. Je to pětapadesátiletý klenotník z Českého Krumlova, kde má svou zlatnickou dílnu. Působí přirozeně a zdravě. Není ani velký ani malý. Má světlé vlasy a pod nosem pečlivě upravený knírek. Je vdovec. Pro vévodkyni vytvořil dutý prsten s mechanismem na otvírání.¹⁸

Další významnou postavou je Daniel Diezler. Mladý malíř, snad něco přes třicet let. Má delší hnědé vlasy, malý tmavohnědý knírek a holou bradu. Pokaždé nosí tmavě zelené kalhoty, drobně kostkované hnědobílé sako a žlutou hedvábnou šálu místo kravaty. Je velmi tichý, klidný, skromný samotář. S blokem a tužkou v ruce navštěvuje kavárničku pana Musila, kde studuje tváře hostů. Seznámí se zde i s vévodkyní, které později namaluje obraz do jejího budoucího hotelu.¹⁹

2.1.3 SLUŽEBNICTVO

Nedílnou součástí vévodkynina života je její služebnictvo, které ji v románu věrně doprovází až do konce.

¹⁶ Srov. FUKS, Ladislav. *Vévodkyně a kuchařka*. Praha: Československý spisovatel, 1983, s. 30-469.

¹⁷ Srov. Tamtéž, s. 29-120.

¹⁸ Srov. Tamtéž, s. 53-455.

¹⁹ Srov. Tamtéž, s. 32-387.

Důležitou osobou v jejím životě se stala komorná Justina. Je její důvěrníci už od dob, kdy vévodkyni bylo dvanáct let. Je jen o pár let starší. Velmi zvědavá, často ustrašená. Vždy své paní nablízku.²⁰

Pummel vyznačuje se typickým knírkem od ucha k uchu. Dříve pracoval v cirkuse jako kouzelník, dnes už patnáct let pracuje u vévodkyně jako kočí. V budoucím hotelu zastane důležitou roli kouzelníka.²¹

Vévodkyně má i svého vlastního ošetřovatele poštovních holubů. Jmenuje se Vilém Stockalp. Nepracuje u ní příliš dlouho. Je ponurý a černý jako op, má husté obočí a aniž by se zdálo, je obratný v ozdobném písmu.²²

Ke konci knihy se seznamujeme s jistou Betty Barbellovou. Padesátiletá žena s pečlivě učesanými černými vlasy se narodila v Blatné v jižních Čechách, kde také sloužila jako kuchařka na blatenském zámku. Matka byla Češka a otec Rakušan. Je velmi vzdělaná, příjemná, má smysl pro historii a dobrou paměť. Dalo by se říci, že se velmi podobá samotné vévodkyni, která ji zaměstná jako vrchní kuchařku v hotelové restauraci. Rozluštila záhadu tikajícího klekátka.²³

2.3 OPAKUJÍCÍ SE MOTIVY

V textu *Vévodkyně a kuchařka* nalézáme několik opakujících se motivů, jež jsou důležitým spojením samostatných kapitol v jednotný celek. Příkladem uvedeme tři hlavní.

MUZEUM – Vévodkyně Sophia chce zřídit hotel, který bude později sloužit jako muzeum své doby. Tento motiv nás provází celou knihou, od původní myšlenky, hledání inspirace až po jeho odhalení v samém závěru knihy. (...) *přemýšlela od rozmluvy v malé tiché ulici Schreyvogel, k níž došlo v předminulém roce, zda má koupit hotel. Nešlo však jen o hotel, nýbrž o něco ještě mnohem vážnějšího: o muzeum.*²⁴ (...) *„Prostě, stručně, jasně. Já chci jednou zřídit z tohoto hotelu... muzeum!“*²⁵

²⁰ Srov. FUKS, Ladislav. *Vévodkyně a kuchařka*. Praha: Československý spisovatel, 1983, s. 14-476.

²¹ Srov. Tamtéž, s. 59-290.

²² Srov. Tamtéž, s. 73-332.

²³ Srov. Tamtéž, s. 583-585.

²⁴ FUKS, Ladislav. *Vévodkyně a kuchařka*. Praha: Československý spisovatel, 1983, s. 11.

²⁵ Tamtéž, s. 693.

ZRCADLO – Tento motiv je v knize zastoupen snad nejhojněji. Ladislava Fukse fascinovala zrcadla už od raného dětství. Jeho prvním zážitkem byla návštěva petřínského bludiště, kam ho brával otec. Touto návštěvou byl „poznamenan“ až do konce života. Zrcadla si oblíbil natolik, že se tento motiv promítá často i v jeho ostatní tvorbě.²⁶

Při návštěvě pohřebního ústavu vévodkyni okouzlí obrovské zrcadlo, které jí vnukne nápad na zřízení zrcadlového salónku v hotelu, takzvané Spectaculum. Aby se o zrcadlech dozvěděla více informací, po nocích pročítá knihu od Demetria Facia. Zde je do detailu popsáno vše od vzniku zrcadla až po jeho udržování. *U zrcadel se totiž také vyskytuje neobrážení. (...) „Zrcadlo náhle neobráží, jako by vypovědělo službu. Jako by náhle zmrtvělo. Jako by je náhle čísi ruka zadusila a nebylo schopno ničeho, jako člověk náhle stížený mrtvicí. A kdy se mu to stává? Když před ním stane upír.“*²⁷

SMRT – I smrt provází tento příběh od začátku až do konce. V první řadě musíme zmínit smrt vévodkynina strýce knížete Leuchtenberga-Aulendorfa, díky němuž zdělila nemovitost v Aspernu, ze které vytvořila svůj vysněný hotel. O přípravě a pohřbu samotném je popsána ne jedna kapitola. *„(...) Pakliže má být náš pohřeb vskutku něžný, příjemný a lahodný, obřad nádherný (...) pak to musí být zároveň i pohřeb...bezpečný. (...) „Kdysi měl starý pařížský špitál zvláštní zařízení v márnici, kam na noc ukládali mrtvé. Měli na palci na noze drátek, který vedl na strop k šňůrce se zvonkem. Kdyby se byl mrtvý pohnul, zvonek nahoře zazvonil.“*²⁸ Dále se dozvíme, že tento pohřeb není jediným v jejím životě. *Do svých osmatřiceti let zažila pohřbů mnoho. Otec zemřel, když jí bylo deset, matka ho následovala za osm let. Zažila pohřeb obou dědečků a babiček (...) a hlavně zažila pohřeb svého vlastního nešťastného bratra Viktora, mnohých dalších bližších i vzdálenějších příbuzných a také pohřbila svého manžela Marka Joachima.*²⁹ O další smrti se dočítáme na posledních pár stránkách, kdy je zavražděna císařovna Alžběta.

²⁶ Srov. FUKS, Ladislav.; TUŠL, Jiří. *Moje zrcadlo - A co bylo za zrcadlem*. Praha: Melantrich, 1995, s. 152.

²⁷ FUKS, Ladislav. *Vévodkyně a kuchařka*. Praha: Československý spisovatel, 1983, s. 435.

²⁸ Tamtéž, s. 256-258.

²⁹ FUKS, Ladislav. *Vévodkyně a kuchařka*. Praha: Československý spisovatel, 1983, s. 210-211.

2.4 POUŽITÍ MASKY K ZAHALENÍ IDENTITY POSTAV

Ladislav Fuks ve svých dílech často používal motiv masky. Pomocí ní je zahalena určitá postava, která skrývá svoji identitu, a tak odkrývá svůj charakter. Ve většině případů u hlavních postav nalézáme prvky podobající se autorovu životu. Její funkce lze rozdělit na čtyři typy: funkce skrývání, signalizační, alegorická a funkce přetváření fikčního světa.³⁰

S maskou se setkáváme samozřejmě i v díle *Vévodkyně a kuchařka*. První funkci, kdy se autor snaží skrýt identitu postavy před čtenářem nebo postavami v textu, pozorujeme v závěru knihy. Hlavní postava, vévodkyně Sophia, má strach z rozpadu aristokratického světa. Tím pádem se nevyklučuje dostavení bídy a chudoby. Napadne ji jistý experiment: „*Jak podobné si ty dvě žebračky byly. Jako by byla ta živá vypadla z oka soše a jako by byla ta socha vypadla z oka živé. Co kdybych se příští léto tak podobně ustrojila, vzala si i nějakou paruku a ve střevících strašných, s holí a mošnou prochodila některé rakouské, uherské a české země! Prodlévala na schodech u kostelů a kaplí, navštěvovala hřbitovy a vznešené paláce a zámky. K pánům by mě ovšem nepustili, ale aspoň u bran a na nádvořích bych s holí a mošnou stála a slyšela řeč lokajů a služek. Vždyť, pro pána krále, dovedu stále ještě tak dobře měnit hlas, jako když jsem v dětství doma v krbu napodobovala cikánky..., to by tedy byla zkušenost, kterou hájí Louis. Dva měsíce v létě, abych mohla přespávat v lesích a stozích.*“³¹

Dalším příkladem funkce skrývání může být i vévodkynin úsměv. Za touto propracovanou maskou úsměvu skrývá své emoce, dokáže ho na tváři vykouzlit i při pohřbu svého strýce. Ale většinou se usmívá jen v duchu. Je tím vyjádřen posměšný odstup od blízkého okolí. Autor ho charakterizoval jako milý, nápadný, omluvný. Ovšem i v některých případech se tato maska pomyslně sejme a vévodkyně se zasměje téměř nahlas. Můžeme si toho všimnout v kapitole, kdy do svého hotelu nechá zavést telefon. Při první zkoušce telefonu volá svým známým změněným hlasem, kterým mluvila naposledy jako dítě. Vévodkyninu masku se nedaří odhalit ani nejbližším

³⁰ Srov. KOVALČÍK, Aleš. *Tvář a maska: Postavy Ladislava Fukse*. Jinočany: Nakladatelství H&H, 2006, s. 9-12.

³¹ FUKS, Ladislav. *Vévodkyně a kuchařka*. Praha: Československý spisovatel, 1983, s. 722.

lidem.³² Zde můžeme uvést příklad, kdy za milým úsměvem skrývá své rozhořčení při příchodu společenského faux pas na slavnostní večeři: *Řekl to sice poměrně vlídně, ale vévodkyni v té chvíli bylo již jasno, že je třeba změnit námět řeči. Bratrancovu způsobu jednání, když odhodil bonton, se nedalo věřit. (...) Vévodkyně cítila, že bude líp změnit řeč. (...) Usmála se, jak nejvlídněji mohla. „Co mám dát dále donést?“ zeptala se hostů s nejvlídnějším úsměvem, jehož byla schopna.*³³

Ladislav Fuks ve svých dřívějších knihách čtenáře skrytě seznamoval se svou homosexualitou. Například v románu *Variace pro temnou strunu, Příběh kriminálního rady*, ale i v tomto díle můžeme zpozorovat určité signály prozrazující jeho zájem o mužské pohlaví. Například se vyhýbal popisu ženské krásy, opěvoval vždy jen krásu dospívajícího chlapce či muže. Není podivné, že je opěvována z pohledu vévodkyně, ale Martin C. Putna upozornil na tento fakt: *„Jedině vědomí, že Fuks je mistrem masky a signálu, nás může dovést k řešení: Vévodkyně je travestií, v níž hlavní roli nehraje nikdo jiný, než on, milovník dobrého jídla a starožitností a ctitel šlechty Ladislav Fuks. Je jinotajem, do něhož jsou zašifrována i jména Fuksových reálných přátel a milenců. Je závěrečným žertem starého mistra.*“³⁴

Ani po roce 1989, kdy se o homosexualitě dalo více otevřeně hovořit, nedokázal Fuks odhodit svou masku. Sžil se s ní tak, že ovlivnila, jaký byl uvnitř, ale i to, jak se choval navenek. Nejednalo se jen o homosexualitu. Dále skrýval víru v Boha, svou precitlivělost, neskutečnou fantazii, ale i psychické potíže. Báł se, že u něho propukne schizofrenie, ke které měl genetické předpoklady.³⁵

³² Srov. KOVALČÍK, Aleš. *Tvář a maska: Postavy Ladislava Fukse*. Jinočany: Nakladatelství H&H, 2006, s. 104-105.

³³ FUKS, Ladislav. *Vévodkyně a kuchařka*. Praha: Československý spisovatel, 1983, s. 300.

³⁴ KOVALČÍK, Aleš. *Tvář a maska: Postavy Ladislava Fukse*. Jinočany: Nakladatelství H&H, 2006, s. 190.

³⁵ Srov. KOVALČÍK, Aleš. *Tvář a maska: Postavy Ladislava Fukse*. Jinočany: Nakladatelství H&H, 2006, s. 193-194.

3 NÁSTIN KULTURNÍHO PROSTŘEDÍ VZNIKU DÍLA

Abychom se dozvěděli, co autora k napsání románu *Vévodkyně a kuchařka* vedlo, čím byl inspirován, je našim úkolem klást si otázky a dedukovat ze samotného děje. Neboť Fuks své záměry nikdy přímo neobjasnil.

Děj románu je situován do Vídně, toto město a jeho ulice, které se v knize objevují, znal Fuks velmi důkladně. Například ulici Rennweg, kde Vévodkyně bydlela ve velkém domě s komornou a důvěrníci Justinou. Stejně dobře znal místa Lobau a Aspern, která jsou dnes součástí Vídně.³⁶ Fuks se inspiroval nejen místy, ale i skutečnými lidmi z jeho života, jen jejich jména pozměnil. Přeci vévodkyně Sophia La Tâllière d'Hayguères Kevelsberg je sám Ladislav Fuks (viz str. 13 a 19).

Ale co je důležité zmínit. Na jedné besedě, po vydání románu *Vévodkyně a kuchařka*, byla Fuksovi položena otázka, v čem spočívá aktuálnost historického románu pro naši současnou dobu. Odpověď zněla: „*Vévodkyně žila ve Vídni a děj je soustředěn na rok 1896 a 97. Z luxusního hotelu v Aspern u Vídně se rozhodla zřídit muzeum, aby uchovávala památku na rakouské mocnářství a s tím i na celou jednu dějinnou epochu, jejíž zánik tuší. Ve své slavnostní řeči při jeho otevření také řekla: „Stojíme na prahu zcela nové doby a nového člověka a co a jak dlouho v něm přetrvá z dosavadního odvěkého, starého, nikdo neví. Jisté je, že nastanou události zcela zvláštní, nevídané, neslýchané, člověk se octne na křižovatce a bude musit rozhodovat jako ještě nikdy‘.*

Onen mnohovýznamový oblouk, který aktualizuje tuto knihu – a v tom byl můj úmysl – je v tom, že stejně jako tenkrát, na konci devatenáctého století se lidé ptali, co přinese století dvacáté, tak se my dnes ptáme, co přinese doba nejbližší a století a s ním i tisíciletí příští.“³⁷

Tuto „věštbu“ Fuks vyslovil roku 1984, ale vévodkyně ji pronesla o tři roky dříve. Tím předpověděl konec komunismu a počátek nové epochy pro nás, ale rovněž pro národy další. Když se Jiří Tušl Fukse na to po revoluci roku 1989 zeptal, odvětil, že odpověď nalezne v knize. Vévodkyně zřizovala muzeum své doby a stejně tak Fuks shromažďoval svou pozůstalost. Předpověděl snad svůj konec?

³⁶ Srov. FUKS, Ladislav.; TUŠL, Jiří. *Moje zrcadlo - A co bylo za zrcadlem*. Praha: Melantrich, 1995, s. 448.

³⁷ FUKS, Ladislav.; TUŠL, Jiří. *Moje zrcadlo - A co bylo za zrcadlem*. Praha: Melantrich, 1995, s. 121-122.

4 OSOBNOST A DÍLO LADISLAVA FUKSE

Veškeré informace vyskytující se v této kapitole jsou čerpány z knihy *Moje zrcadlo – A co bylo za zrcadlem*, napsal Ladislav Fuks ve spolupráci s Jiřím Tušlem.

Ladislav Fuks se narodil 24. září 1923 v Praze. Vyrůstal jako jedináček, kterému rodiče věnovali velmi málo pozornosti. Rodiče se poznali roku 1913 ve Vídni, chvíli před vypuknutím první světové války. Matka zde bydlela se svým bratrem Vojtěchem, který ve Vídni pracoval jako bankovní úředník. Otec narukoval a nějaký čas pobýval ve Vídeňském Novém Městě.

Celý Ladislavův život byl provázen strachem. Cítil, jako by do této rodiny nepatřil. Matka byla v domácnosti, ale věnovala se spíše sama sobě nebo manželovi. Otec byl přísný policejní úředník, který moc neprojevoval své city a Ladislav z něj měl strach. Povinně musel docházet do houslí a jelikož musel doma pravidelně cvičit, na kamarády neměl čas. Své dětství věrohodně zachytil v knize *Variace pro temnou strunu*, napsanou na přelomu šedesátých let.

Jako malý chlapec navštěvoval obecnou školu Na Pražačce, kde se spřátelil s Václavem Špičkou, synem ředitele továrny na výrobu papíru. Tímto mu bylo umožněno zacházet do fabriky a samotnou výrobu pozorovat. Když Ladislavovi bylo jedenáct let, nastoupil na klasické gymnázium, ale z důvodu nevyhovujícího jazyka řečtiny přestoupil na reálné gymnázium, kde se učil jazyku francouzskému. Protože toto gymnázium navštěvovali i židovští žáci, mezi nimi i jeho přátelé, byl svědkem jejich perzekuce nacisty. „Byl vydán zákaz, který se už adresně týkal našich židovských spolužáků, zákaz navštěvovat kina, divadla, muzea, obrazárny, restaurace, kavárny a všechny veřejné místnosti. Byli vyloučeni ze škol, v tramvajích směli jezdit jen v posledním voze na zadní plošině ve stoje a byli označeni na oděvu žluto-černou hvězdou „Jude“. Dokonce byl vydán zákaz pro Židy zdržovat se na březích řek a rybníků, což zní dost výstředně a veřejnosti to v záplavě jiného ušlo.“³⁸ V sextě se u Ladislava začalo projevovat záškoláctví. Místo školy navštěvoval hřbitovy na Olšanech, kde si mezi hroby v naprostém klidu četl. Možná u něj v této době vzkvétala fascinace smrtí, která byla později nedílnou součástí jeho knih. Měl rád klasickou literaturu, jako

³⁸ FUKS, Ladislav.; TUŠL, Jiří. *Moje zrcadlo - A co bylo za zrcadlem*. Praha: Melantrich, 1995, s. 19.

například Boženu Němcovou, Svatopluka Čecha a Karla Jaromíra Erbena. Ale i přes Ladislavovu nedbalost v docházce, roku 1942 úspěšně odmaturoval.

V době války byly zavřeny všechny vysoké školy. Ladislavovi tedy nezbylo nic jiného, než si najít práci. Nastoupil do úctárny na Pozemkovém úřadě v Bubenči. Byl to velký paradox, protože v matematice moc dobře nevynikal. Tato profese vyžadovala práci v terénu, a tak byl na jaře roku 1943 poslán do Hodonína. Ke konci války se znovu otevřely vysoké školy a Ladislav se mohl vrátit zpět do Prahy. Následně v letech 1945-1949 navštěvoval Univerzitu Karlovu. Zapsal si filozofii a psychologii, ale také pedagogiku a dějiny umění. Pár měsíců po promoci rukoval na vojnu do Luštěnic. Nevydržel zde moc dlouho, protože mu byla diagnostikována renální kolika. Nějaký čas si pobyl ve vojenské nemocnici, později byl převezen na civilní kliniku. Na vojnu nebyl nikdy znovu povolán a roku 1953 dostal takzvanou modrou knížku. Do roku 1956 pracoval v papírenském sektoru, dokud mu nebylo nabídnuto místo ve Státní památkové správě. Ta se starala o historicky a umělecky cenné hrady a zámky I. kategorie v Čechách a na Moravě. Náplní práce tedy bylo pozorovat hradní a zámecké objekty. Ladislavovi byl přidělen zámek v Kynžvartu, kde začal psát svůj první román *Pan Theodor Mundstock*. Román vyšel roku 1963 v nakladatelství Československý spisovatel. Dokonce jeden hollywoodský producent přemýšlel o převedení této knihy na filmová plátna v hlavní roli s Charliem Chaplinem. Nakonec z tohoto plánu sešlo.

Po sedmiletém působení ve Státní památkové správě tuto atraktivní práci opustil, aby se mohl plně věnovat spisovatelské dráze.

Ladislav během svého života navštívil mnoho významných míst po celé Evropě a Asii. Roku 1964 byl pozván paní dr. Giulianou Limiti do Itálie. Poznali se v Praze na vernisáži, kde zahajoval Stálou výstavu synagogálních textilií. V témže roce se stala jeho manželkou, ale o pár dní později ji opustil, navrátil se zpět do Čech a Itálii již nikdy nenavštívil. I když bylo pro Ladislava manželství nenaplněné, nikdy se nerozvedli. Sice zemřel jako ženatý muž, ale veškeré důkazy o tomto sňatku zničil už dříve. Tohoto roku vyšla jeho druhá kniha *Mí černovlasí bratři*.

Roku 1966 vydalo nakladatelství Československý spisovatel již třetí Fuksovu knihu s názvem *Variace pro temnou strunu*. S jejím psaním začal už roku 1938 a 1939, kdy zachycoval své postřehy a zážitky, jež mu přinášela tehdejší doba. V tomto období ještě neměl žádné spisovatelské ambice, psaní mu sloužilo spíše jako zpověď. Tyto zápisky Fuks ucelil v knihu až o pětadvacet let později. Považoval ji za jedno z nejlepších děl,

co kdy napsal. Hlavní postavou je malý chlapec Michal, Ladislavovo druhé jméno, jenž si moc nerozumí se svými rodiči, a tak vede dlouhé schizofrenní hovory se svou babičkou na obraze, porcelánovou tanečnicí nebo s plyšovým medvědem.

*„I tak není chytrá,“ zavrtěla hlavou, „nemá kapku rozumu. A tenhle obrázek, kde visím,“ hodila rukou na sebe, „ani pořádně neutře. Pořád mám před očima nějakou mlhu, ale já dobře vím, že to mlha není. Je to prach. Prach na skle. Nedávno tu u mne bylo nějaké pozdvižení...“ (...) „Stopovat a házet lasem se nemá,“ zabručel teď medvěd nespokojeně a vděčně pohlédl k babičce. „Trošku ano,“ usmála se tanečnice a lehce se protáhla, „alespoň je štíhlé tělo. Ale pro to vy to dělat nemusíte,“ koukla na mě a tvářičky se jí lehce zapýřily, „vy jste štíhlý a pružný dost.“³⁹ V období, kdy Fuks psal Variaci pro temnou strunu, zemřel jeho otec. Na Variaci pro temnou strunu volně navazují knihy *Obraz Martina Blaskowitze* a *Mí černovlasí bratři*.*

Roku 1967 v nakladatelství Československý spisovatel vyšla Fuksova čtvrtá kniha *Spalovač mrtvol*. Hororová novela, podle které o rok později známý režisér Juraj Herz ve spolupráci s Fuksem natočil stejnojmenný film. V období normalizace se do kin dostal zřídka, ale byl promítán posluchačům FAMU jako studijní materiál. *„Stalo se však, že jednou jakýmsi záhadným způsobem zařídil výpůjčku filmu profesor FAMU Jaromír Kučera zvaný Miky a film byl promítnut soukromě pro pozvané hosty k mým narozeninám dne 24. září 1983 na zahradě vily rodiny Barešových v Praze 6.“*⁴⁰

V době, kdy naši republiku obsadila sovětská armáda, trávil Fuks léto v Jugoslávii. Poté, co k němu dorazily zprávy o okupaci, rozhodl se odjet do Vídně, kde pobyl nějaký čas u své bývalé spolužačky z filozofické fakulty dr. Marty Kosové – Robešové. Jak už bylo řečeno, navštívil spoustu zahraničních míst, ať už za účelem spisovatelských besed nebo za účelem dovolené. Nikdy nezapomněl přivést nějaký suvenýr, který se vázal k určité osobě či události. O rozmanité kuriózní sbírce suvenýrů svědčí Fuksova pracovna. *„(...) Žel ani nejlepším kameramanům a fotografům se nikdy nepodařilo zachytit interiér pracovny v celistvosti. Připadala mi ze začátku jako malý sklad starožitnictví, které nabízí všechno: knihy, obrazy, sochy, sošky, vázy, amfory a vázičky, popelníky z nejrůznějších materiálů, porcelánové figurky, těžítka, staré pohlednice, masky, vycpaného papouška v kleci, perské koberečky na stěnu, tradiční suvenýry ze všech zemí Evropy, lidské lebky, paví pera, vějíře, folklórní keramiku, přesýpací hodiny*

³⁹ FUKS, Ladislav. *Variace pro temnou strunu*. Praha: Československý spisovatel, 1988, s. 65-66.

⁴⁰ FUKS, Ladislav.; TUŠL, Jiří. *Moje zrcadlo - A co bylo za zrcadlem*. Praha: Melantrich, 1995, s. 187.

a množství dalších předmětů a cetek. A samozřejmě zrcadla. Zrcadla, která, přišla-li návštěva – byla vycíděná, „vidoucí“ a několikanásobně množovala ten kaleidoskop artefaktů, nebo, když šlo o někoho „domácího“, byla zakryta černým flórem. (...)“⁴¹ Jeden z obrazů vystavený v této pracovně dokonce ztvárnil sám Fuks. Výtvarné umění mu bylo blízké ne jen po teoretické stránce, ale i po stránce praktické. Měl také několik přátel mezi výtvarníky.

V roce 1969 vyšly v Mladé Frontě krátké baladické povídky, tematicky laděné do prostředí holocaustu, pod názvem *Smrt morčete*. Za zmínku stojí hororový román *Myši Natálie Mooshabrové*, jenž Ladislav napsal roku 1970. Příběh vážný ale i humorný, na pomezí reality a fantazie, chudoby a bohatství. Děj plný kontrastů odehrávající se v době fašismu.⁴² O rok později vyšel psychologický román *Příběh kriminálního rady*.

Mezil lety 1972 a 1973 Fuks odcestoval vlakem do hlavního rumunského města Bukurešti. Cestou zahlédl z okénka slavný zámek hraběte Drákuly, který ho natolik fascinoval, že jej zmínil v románu *Vévodkyně a kuchařka*. Upíři figurují i v jiných Fuksových knihách, jako například *Variace pro temnou strunu* nebo *Pasáček z doliny*. Dokonce slavný režisér Roman Polanski přemýšlel o zfilmování Fuksova románu, ale nikdy k tomu nedošlo. Příčinou byla tragická smrt Polanského ženy roku 1969. Ve stejném roce, kdy Fuks navštívil Rumunsko, mu byly vydány knihy, každá v jiném nakladatelství, *Nebožtíci na bále* a *Oslovení z tmy*. O sedm let později se *Nebožtíci na bále* dočkali televizní inscenace.

Od sedmdesátých let se začal Fuks ve svých knihách soustředit na tematiku válečnou a poválečnou. Příkladem je kniha *Návrat z žitného pole* vydaná roku 1974 v nakladatelství Československý spisovatel. Kniha pojednává o mladém muži, který zpětně vzpomíná na své dětství a pokládá si otázku, jestli má zůstat ve své rodné zemi nebo emigrovat. Děj je inspirován skutečnými životními událostmi. V knize se objevují dva koně s příhodnými jmény. Jeden je pojmenovaný Honza a druhý Fuks. Chová je jistý sedlák a v jedné pasáži říká: „Právě jsem bral Fuksovi míru na nový chomout“⁴³ Josef Škvorecký se ve svém článku nazvaném *Dobrý člověk v nedobré době*, vyjadřuje

⁴¹ FUKS, Ladislav.; TUŠL, Jiří. *Moje zrcadlo - A co bylo za zrcadlem*. Praha: Melantrich, 1995, s. 116-117.

⁴² Srov. FUKS, Ladislav. *Myši Natálie Mooshabrové*. Praha: Odeon, 1977, s. 7-12.

⁴³ FUKS, Ladislav.; TUŠL, Jiří. *Moje zrcadlo - A co bylo za zrcadlem*. Praha: Melantrich, 1995, s. 355.

k této pasáži takto: „Ladislav Fuks jistě dobře věděl, proč v této knize nazval koně Fuksem, který má dostat chomout.“⁴⁴

Roku 1975 zemřela Fuksova matka ve věku pětadesáti let. Byla velmi nemocná, dokonce trpěla jistou duševní poruchou. Fuks měl strach, že se u něho projevují symptomy schizofrenie, a tak nenechal nic náhodě a začal se zajímat o psychiatrickou literaturu.

Pasáček z doliny byla již jedenáctá Fuksova kniha vydána roku 1977 v nakladatelství Československý spisovatel. Děj knihy je situován do východního Slovenska, rok po válce. Fuks se inspiroval návštěvou Nízkých Tater. Recenze o tomto díle hovoří jako o kouzelné knížce s pohádkovými baladickými, ale také realistickými rysy. Druhé české vydání této knihy ilustroval Jan Černý.

Další kniha *Křišťálový pantoflíček* je věnovaná mladším čtenářům a tím se vymyká od dosavadních Fuksových děl. Popisuje dětství a mládí Julia Fučíka, od jeho narození, až po rok 1921, kdy maturoval na plzeňské reálce. Fuks čerpal z materiálů, které mu poskytla Fučíkova sestra Libuše Roučková. Kniha vyšla roku 1978 v nakladatelství Československý spisovatel. V témže roce Svaz spisovatelů udělil Ladislavu Fuksovi titul „zasloužilý umělec“.

Třináctá kniha *Obraz Martina Blaskowitzze* vyšla roku 1980 tentokrát v pražském nakladatelství Melantrich. „(...) Tento román, či spíše novelu v *Ich – formě jsem psal srdcem. Líčí příhody z německé okupace z roku 1939 a končí otřesnou drážďanskou tragédií z února 1945, která se zapsala do válečných dějin nejčernějším písmem. Příběh vychází z přátelství mého a mých dvou českých kamarádů se dvěma hochy z jedné pražské solidní rodiny německé, s Romualdem, který měl malířské sklony, rád kreslil Hitlerovy karikatury, ale ještě i něco jiného, což jak se ukázalo, bylo v ději stěžejní, a jeho mladším bratrem Martinem. Znávali jsme se takřka od dětství. (...)*“⁴⁵

Od vydání první knihy Ladislava Fukse uplynulo dvacet let, píše se rok 1983, a Fuks vydává poslední román *Vévodkyně a kuchařka*. Tato kniha je nejobjemnější ze všech Fuksových knih, má přes sedm set stran a bylo na ní napsáno mnoho pozitivních recenzí nejen v Čechách, ale také v zahraničí. „(...) Jeden student psal, že našťestí není právě ve zkouškovém období, takže může číst, ale musí se o knihu dělit se svým spolubydlícím. Jedna čtenářka mi sdělovala: „Ještě nikdy jsem se tak příjemně

⁴⁴ FUKS, Ladislav.; TUŠL, Jiří. *Moje zrcadlo - A co bylo za zrcadlem*. Praha: Melantrich, 1995, s. 355.

⁴⁵ Tamtéž, s. 406.

*nepobavila, jako když jsem četla Vaši vévodkyni. ‘ Další psala, že si knihu nechává vždy navečer, když má klid a může ji náležitě vychutnat a že kolikrát nezapíná ani televizi... A ještě jiná psala, že je trochu nemocná a leží a bere si Vévodkyni do postele. ,Ještě nikdy se mi tak dobře nemarodilo, jako s Vaší Vévodkyní a kuchařkou. ‘ A pak mi psala jedna zřejmě starší dáma, že je z Vévodkyně nešťastná. Že čte schválně pomalu, aby s knihou vydržela co nejdéle, ale bohužel pozoruje, jak počet stránek v levé ruce neustále roste, zatímco stránek v ruce pravé zoufale ubývá a že je smutná, protože se blíží konec četby... ‘⁴⁶ V tomto roce měl rozpracovanou další knihu s názvem *Paměti paní Lucy Férové*. Dokončil bohužel jen jednu kapitolu, protože mu již nesloužila paměť a nevládal vytvořit kompozici.*

Na přelomu osmdesátých a devadesátých let začal Fuks schraňovat své věci pro Památník národního písemnictví. Jak stárnul, měl potíže se srdcem a špatně chodil. S tím také souvisela vzrůstající samota, která mu bránila v komunikaci s okolním světem mimo svou pracovnu. Jeho psychický stav se horšil, ale to mu nebránilo roku 1993 napsat biografii s názvem *Moje zrcadlo*, ve spolupráci s dlouholetým přítelem Jiřím Tušlem. Ten knihu doplnil pěti Intermezzi pod názvem *A co bylo za zrcadlem*. Fuks v knize popisuje spousty detailů ze svého života, ale neodhaluje nic podstatného. Byla vydána roku 1995 v nakladatelství Melantrich, Fuks se toho bohužel nedožil.

Ladislav Fuks zemřel ve svém dejvickém bytě – podle lékařské zprávy – 19. Srpna 1994. Téměř dva dny o jeho smrti nikdo nevěděl...⁴⁷

⁴⁶ FUKS, Ladislav.; TUŠL, Jiří. *Moje zrcadlo- A co bylo za zrcadlem*. Praha: Melantrich, 1995, s. 452-453.

⁴⁷ Srov. FUKS, Ladislav.; TUŠL, Jiří. *Moje zrcadlo- A co bylo za zrcadlem*. Praha: Melantrich, 1995, s. 471.

5 DÍLO LADISLAVA FUKSE VE VÝTVARNÉM UMĚNÍ

Z předešlé kapitoly o životě Ladislava Fukse víme, že jedním z oborů, jenž si vybral pro studium na vysoké škole, byly dějiny umění. Pozdější působení ve Státní památkové správě a v Národní galerii Fuksovi umožnilo pozorovat práce restaurátora. Neznal tedy dějiny pouze ze stránky teoretické, ale dokonce ze stránky praktické. V jeho slavném dejvickém kabinetu kuriozit nalezneme velký počet obrazů od blízkých přátel z řad umělců, ale také jeden od Fukse samotného. Z lítosti k opuštěnému zlacenému rámu „prázdného jako osleplé zrcadlo,“⁴⁸ namaloval na rozměrné plátno olejovými barvami portrét ženy, který díky svému účesu a pokrývce hlavy působí velmi exoticky. Její velké černě zvýrazněné oči na vás hledí přísně, dokonce až zle. Mimo jiné vytvořil také barevné postavičky z moduritu. Představovaly stvůry k povídce *V cukrárně*, kterou napsal roku 1953.⁴⁹

Zúčastnil se mnohých vernisáží, některé dokonce sám zahajoval, například vernisáž výtvarníka Jana Hally, v roce 1974 nebo Stálou výstavu synagogálních textilií v Praze.

Výtvarné umění se též stalo jedním z motivů Fuksova románu *Vévodkyně a kuchařka*. Několika kapitolami nás provází samotářský malíř Daniel Diezler, jenž do svého bloku zachycuje portréty v malé kavárničce na Františkánském náměstí. Seznámí se zde s vévodkyní Sophií a vznikne mezi nimi krásné přátelství. Mimo jiné jí namaluje portrét staré ženy Barbary, který nazve „Svědomí“. I Sophii není umění cizí, naopak ho má velice ráda, obrazy sbírá, vlastní „velký“ sál s galerií svých předků.⁵⁰

Tuto knihu doprovází ilustrace od Jana Černého. S ním, a jinými uměleckými osobnostmi provázející život Ladislava Fukse, se seznámíme v následujících podkapitolách.

5.1 ANTONÍN PELC (16. leden 1895 Lišany – 24. březen 1967 Praha)

Antonín Pelc byl známý český karikaturista, malíř, ilustrátor, publicista ale i pedagog. Pocházel z chudé učitelké rodiny. Když mu bylo deset let, přišel o oba rodiče, a tak vyrůstal v rodině svého strýce – také učitele. Vystudoval reálku

⁴⁸ FUKS, Ladislav.; TUŠL, Jiří. *Moje zrcadlo- A co bylo za zrcadlem*. Praha: Melantrich, 1995, s. 117.

⁴⁹ Srov. FUKS, Ladislav.; TUŠL, Jiří. *Moje zrcadlo- A co bylo za zrcadlem*. Praha: Melantrich, 1995, s. 117-118.

⁵⁰ Srov. FUKS, Ladislav. *Vévodkyně a kuchařka*. Praha: Československý spisovatel, 1983, s. 32-697.

v Rakovníku, ale už od dětství projevoval jistý cit k výtvarnému umění. Proto roku 1913 nastoupil na Akademii výtvarných umění v Praze, kde působil u profesora Vlada Bukovace a profesora Maxmiliána Pirnera. Akademii dokončil rok po první světové válce.⁵¹

V Pelcově počáteční tvorbě pozorujeme zájem o všední věci potřebné ke každodennímu životu, jež dokázal impozantně poetizovat. Postupem času jeho styl získával expresivnější ráz s jemnější kompozicí. Ve dvacátých letech získal v Praze velký ohlas pařížský kubismus, kterým se nechal ovlivnit i Pelc. Typickým výrazovým prvkem pro Pelcova zátiší a figurativní motivy se stala silná obrysová linie, působící velmi graficky. Antonín si moc přál být malířem, ale postupem času našel uplatnění spíše jako politický karikaturista a knižní ilustrátor. „*Pelc se stal karikaturistou, až dospěl malířsky výtvarně a hlavně až dostal správný čich a schopnost cítit na dálku pravdu od nepravdy.*“⁵² Takto roku 1946 promluvil o Pelcovi Emil Filla. Jako publicista publikoval časopisy *Rudé právo*, *Dobry den*, *Právo lidu* a jiné.

Třicátá léta byla pro Pelcova tvorbu význačná díky tehdejší události v Německu a začínající občanské válce ve Španělsku. Karikatury *Homo sapiens* nebo *Neznámý voják* tuto dobu výrazně charakterizují. Na stejné události současně s Pelcem reagovali umělci Josef Čapek či František Bidlo. V roce 1934 se stal Pelc čestným členem Spolku výtvarných umělců Mánes. S koncem třicátých let přišel do Čech nový režim a Pelc jako nepřítel fašismu emigroval do Francie. Byl však zatčen a deportován do francouzského a později marockého koncentračního tábora. Po jeho osvobození utekl do Spojených států, kde žil s Janem Werichem a Jiřím Voskocem. Vytvářel protifašistické karikatury, které vycházely například v časopise *The New York Times*. V Americe publikoval až do roku 1946. Karikatury Antonína Pelce patří k vrcholným vyjádřením, u nás ale i ve světě, která svědčí o brutalitě první poloviny dvacátého století.

Když se Pelc vrátil do Čech, bylo mu umožněno vyučovat karikaturu na Uměleckoprůmyslové škole v Praze. Za svůj život ztvárnil také mnoho ilustrací, například ke knize *Ztracené iluze* od Honoré de Balzaca, *Muži v offsidu* od Karla Poláčka a jiné. Filla o jeho ilustracích řekl: „*Pelc ve své nejvlastnější podobě*

⁵¹ Srov. Creativo. *Encyklopedie autorů: Antonín Pelc* [online]. Praha, 2010 [cit. 2013-05-07].

Dostupné z: <http://www.creativoas.cz/>

⁵² KOLEKTIV. *Současné české a slovenské umění*. Praha-Bratislava: Odeon-Tatran, 1985, s. 142.

dramatikem“.⁵³ Pro ilustrace používal nejčastěji barevné křidy na vlhkém papíře, kresby tak působily malířským stylem alla prima.

Antonín Pelc byl za svůj život významně oceněn. Roku 1950 získal členství ve Svazu československých výtvarných umělců. O rok později byl jmenován laureátem státní ceny Klementa Gottwalda. V roce 1956 se stal Nositelem československé ceny míru. Roku 1960 byl jmenován zasloužilým umělcem a o tři roky později získal titul Národní umělec. Od roku 1955 vykonával profesuru na Akademii výtvarných umění v Praze. Zde působil až do své smrti roku 1967.⁵⁴

5.2 JAN HALLA (11. srpen 1926 Praha - 31. prosinec 1988 České Budějovice)

Jan Halla v letech 1945-1949 studoval obor sochařství na Akademii výtvarných umění v Praze u profesora Karla Pokorného a Jana Laudy, ale při studiích se začal zajímat spíše o grafiku. Roku 1959 navštěvuje profesora Svolinského na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze, aby si doplnil vzdělání. Byl v evidenci Českého fondu výtvarných umění a čestným členem Mezinárodní akademie „Tommase Campanella“ v Římě. Roku 1969 získal stříbrnou medaili.

Hlavní doménou Hallovy tvorby byla grafika, ale byl také malířem, ilustrátorem a textilním výtvarníkem. Nejčastěji a nejraději pracoval s leptem, též barevným, dále vytvářel dřevoryt, mědiryt a škrábanou litografii. Ilustroval přibližně třicet knih, převážně poezii a ztvárnil velké množství ex libris. Pro státní banku československou v Českých Budějovicích provedl intarzii a reliéf, s architekty spolupracoval i na jiných stavbách, jako je například planetárium v Českých Budějovicích nebo Pošta v Písku.⁵⁵

Kreslířský rukopis Jana Hally je podřízen bytostné senzibilitě autora, tlumočené metaforickými kompozicemi obrazových symbolů, která v nás evokují svět snění a poetických představ. Jemná a chvějivá vibrace čáry je věrohodnou stopou ruky i srdce a stává se jakýmsi fyziokardiografickým zájmem pocitů dané chvíle. Oko diváka tu objevuje rozmanité tvary, s nimiž se setkává v přírodě, ale i takové, které udivují svým prvotním vyjádřením. Účinek těchto kreseb spočívá nejenom v rukopisné brilantnosti, ve

⁵³ VIMR, Vladimír. *Malá galerie českých malířů*. Praha: Nakladatelství Práce, 1980, s. 116.

⁵⁴ Srov. KOLEKTIV. *Současné české a slovenské umění*. Praha-Bratislava: Odeon-Tatran, 1985, s. 142-143.

⁵⁵ Srov. VLČEK, Pavel. Kouzlo ex libris. *Další autoři: Halla Jan* [online]. 2007 [cit. 2013-06-17]. Dostupné z: <http://magic-exlibris.webgarden.cz/>

chvěživém čerění struktury tmavých ploch, ale i v jejich kontrastu nebo naopak komplementárnosti s plochami bílými. V kompozičním rozvrhu, stejně jako v konfrontaci celku a detailů vzniká napětí, které je zdrojem nových provokujících skladebných i prostorových kvalit.⁵⁶

To dokládají díla, například *Pocta Saint-Exuperymu* a *Smutek*.

5.3 JAN ČERNÝ (10. září 1919 Praha - 19. března 1997 Praha)

Malíř, ilustrátor, karikaturista, byl také aktivní v propagaci, loutkovém filmu nebo výstavní grafice. Vystudoval Vysokou školu uměleckoprůmyslovou v Praze, pod vedením Jaroslava Bendy. V letech 1951 - 1972 pracoval na škole jako odborný asistent a docent.

Jan Černý se roku 1958 zúčastnil Světové výstavy Expo 58 v Bruselu, kde získal zlatou a stříbrnou medaili. O rok později stříbrnou medaili v Lipsku a roku 1964 hlavní cenu na výstavě Velká Morava.

Vyrobil umělecké návrhy k třináctidílnému cyklu loutkového filmu o Krakonošovi. Jako ilustrátor se uplatnil v dětské literatuře a časopisech. Oblíbenou technikou pro jeho výtvarné vyjádření se stala perokresba, občas kolorovaná. Maloval rovněž akvarely nebo kvaše.

Ilustroval knihy významných českých i zahraničních spisovatelů. Například *Bílý Tesák* od Jacka Londona z roku 1957, *Zlatý klíček aneb Buratinova dobrodružství* od Alexeje Tolstého z roku 1970, *Němá barikáda* od Jana Drdy z roku 1975 a jiné. Rovněž spolupracoval s Ladislavem Fuksem. Výtvarně doprovodil jeho díla, *Pasáček z doliny* z roku 1986, *Vévodkyně a kuchařka* z roku 1983 a *Nebožtíci na bále* z roku 1989.⁵⁷

5.4 KAREL LAŠTOVKA (15. únor 1938 Praha – 3. Listopad 1986 Praha)

Karel Laštovka byl malíř, ilustrátor a grafik. V letech 1953 – 1957 studoval na Výtvarné škole a v letech 1957 - 1963 na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze u profesora Strnadela. Navštívil Řím a Capri za účelem studijního pobytu.

⁵⁶ TETIVA, Vlastimil a kol. *České umění 20. století*. AJG: Hluboká nad Vltavou, 1986. 290 s.

⁵⁷ Srov. INFOTEA. Středisko knihovnických a kulturních služeb Chomutov. *90. výročí narození Jana Černého* [online]. 2009 [cit. 2013-06-17]. Dostupné z: <http://www.skks.cz/>

Od sedmdesátých let řídil umělecký salón, ve kterém působily významné pražské osobnosti.

Pro svou tvorbu byl hlavně známý jako vynikající portrétista významných českých osobností. Namaloval například Hanu Zagorovou, Dagmar Havlovou nebo Květu Fialovou. Mezi léty 1971 – 1978 uplatnil své grafické dovednosti, kdy vytvořil dvacet filmových plakátů. Od druhé poloviny šedesátých let se zúčastňoval kolektivních výstav. Později se osamostatnil a vystavoval nejen v Čechách, ale také po celé Evropě.⁵⁸

Karel Laštovka poznal Ladislava Fuksa koncem šedesátých let v Českých Budějovicích, kde Fuks zahajoval posmrtnou výstavu Antonína Pelce. Později spolu a s jinými přáteli strávili společný čas na jedné návštěvě Jugoslávie.⁵⁹

⁵⁸ Srov. GALERIE PICTURA, spol. s r.o. *Prodej: Karel Laštovka* [online]. 2013 [cit. 2013-06-20]. Dostupné z: <http://www.pictura.cz/>

⁵⁹ Srov. FUKS, Ladislav.; TUŠL, Jiří. *Moje zrcadlo - A co bylo za zrcadlem*. Praha: Melantrich, 1995, s. 240-326.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 IDEA ZÁMĚRU PRAKTICKÉ ČÁSTI

„Nejlépe uchopitelnou a stanovitelnou formou je geometrická forma, jejímiž základními prvky jsou kruh, čtverec, trojúhelník. V těchto třech prvcích je obsažen zárodek každé možné formy. Je to zjevné pro vidoucího – nepostřehnutelné pro nevidoucího.“⁶⁰

JOHANNES ITTEN

Tímto mottem by se dala stručně shrnout podstata praktické části mé bakalářské práce, jež obsahuje soubor deseti kresebných ilustrací. Ovšem skutečnost je mnohem složitější. Prvotní myšlenkou bylo vytvořit doprovodný obraz stylem realistickým. Po dlouhém uvážení a objevení lepšího výrazového prostředku jsem se rozhodla ilustrace ztvárnit za pomoci geometrických tvarů s prvky symboliky. Chtěla jsem tak podpořit divákovu fantazii, která nezná hranice. Musíme číst takzvaně mezi řádky, v tomto případě mezi tečky, abychom odhalili pravou symboliku těchto prací. Jako je to u děl Ladislava Fukse. Všech deset artefaktů, ať se jedná o figurativní motiv či krajinu, spojuje symbol kruhu nebo půlkruhu.

První věc, která mě na knize *Vévodkyně a kuchařka* zaujala, aniž bych ji znala, byla její objemnost. Román obsahující přes sedm set stran by přeci jen většinu lidí odradil, ale pro mě to byla ta pravá výzva. Druhou věcí se stal samotný obsah. Po přečtení několika kapitol jsem si tuto knihu velice oblíbila. S určitostí řeknu, že je mou nejoblíbenější knihou vůbec, neboť v ní nalezneme motivy upírů, strašidel, smrti mně tolik blízké. Ale abych nevyzdvíhovala jen morbidní stránku, Ladislav Fuks dokázal napsat i velmi humorné pasáže a sice vkusným nenásilným stylem. Myslím, že by si je oblíbil i kdejaký skeptik. Pasáž o zrcadlech, která se v knize objevuje snad nejčastěji, se stala u čtenářů velice populární. „(...) *Jeden z mých přátel, povoláním vědecký pracovník, napsal v roce 1983, že by tuto kapitolu dal za povinnou četbu posluchačům české literatury na filozofické fakultě. (...)*“⁶¹

⁶⁰ RUHRBERG, Karl.; SCHECKENBURGER, Manfred.; FRICKEOVÁ, Christiane.; HONNEF, Klaus. *Umění 20. století*. Praha: Nakladatelství Slovart, 2004, s. 177.

⁶¹ FUKS, Ladislav.; TUŠL, Jiří. *Moje zrcadlo – A co bylo za zrcadlem*. Praha: Melantrich, 1995, s. 448.

Dalším středem mého zájmu byl fakt, že v tak rozsáhlé knize nalezneme pouhé dva ilustrační obrázky. Na přebalu knihy a na samostatné straně za titulem. Bylo to spíše zarážející. Ale pro mne tato skutečnost vzbudila výbornou příležitost k projevení vlastních kresebných dovedností. Nebylo vůbec snadné zahrnout do deseti artefaktů ty správné motivy. V knize jich objevíme nespočet vynikajících a já výběr řídila podle svého citu. Snad se to bude jevit jako správné.

6.1 VLASTNÍ ILUSTRACE A JEJICH ZPRACOVÁNÍ

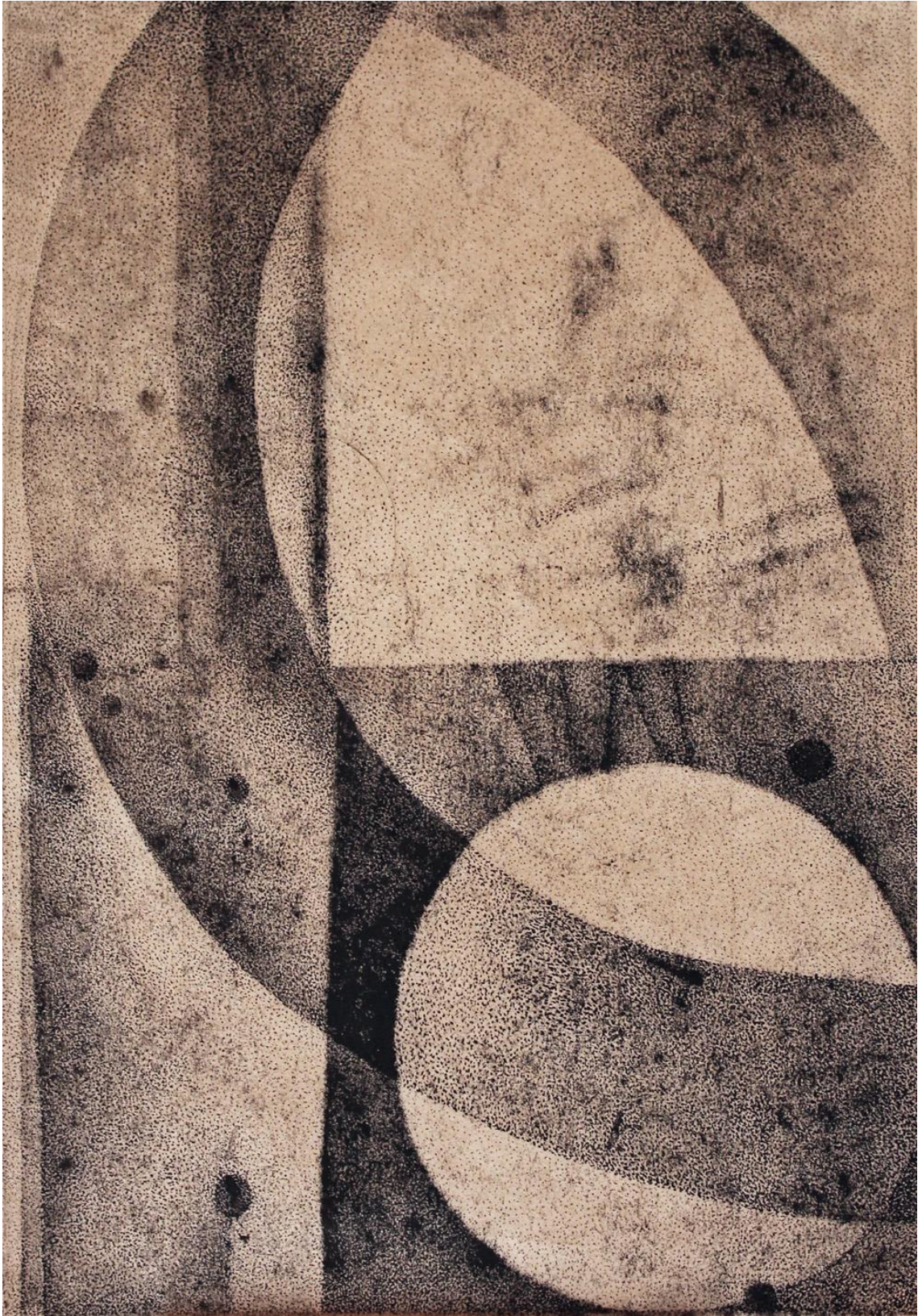
Základem každé ilustrace byl přípravný návrh tužkou do skicáře, v kterém jsem hledala jednoduché tvary a jejich příhodné kompoziční umístění. Dlouho jsem přemýšlela, jakého média využiji pro výsledný artefakt. Pokusy s materiály typickými pro kresbu mě dovedly ke konečnému rozhodnutí, že využiji práce s tuší. Tento způsob se mi ale stále jevil jako nedostačující, a tak jsem dále experimentovala. Nakonec se mou inspirací staly práce mého otce. Kombinace tisku a kuličkového černého pera působila pozoruhodně. Postup vzniku byl však pozměněn.

Ze zbytků čtvrtek, kartónů a jiných materiálů, jenž byly doma snadno dostupné, jsem vytvořila matici. Vystříhla jsem geometrické tvary a nalepila na čistou čtvrtku nebo papír. Příležitostně vznikaly náhodné a zajímavé formy. Když byla matrice dokončena, přiložila jsem na ni starý balicí papír nažloutlé barvy o velikosti A4. Na gumový váleček nanasla černou tiskařskou barvu a papír jím přejela. Reliéf z rozličných papírových materiálů vytvořil na výsledném tisku škálu odstínů a interesantní efekty. K vyzdvižení nebo naopak usměrnění těchto efektů jsem použila jemnou techniku tečkování. Černé kuličkové pero bylo nahrazeno dámským pérkem a tuší.

Zvolená černá barevnost se mi zdála pro tuto práci velice jednoduchá, kontrastní a působivá. Zároveň koresponduje s daným tématem ilustrací. Balicí papír byl vybrán pro jeho jemnou texturu a hlavně křehkost, která mě učila trpělivosti.

Všech deset ilustrací bylo nutné adjustovat. Na pasparty jsem použila světle hnědý papír o gramáži 300g.

Pro lepší porovnání obrazu s textem jsem umístila fotografickou dokumentaci ilustrací do této kapitoly. V obrazové příloze v závěru bakalářské práce je k nahlédnutí, jak tato komparace vyhlíží ve formě makety.

„(...) Mají vlastnosti všech jiných drahokamů, přesto navzdor tomu jejich cena příliš značná není a dost se jimi plýtvá, neboť se jich v přírodě nalézá v hojnosti. Zpravidla se jim nedostává ani zasazení do vzácného kovu. Větší cenu mají jen granáty velké, avšak takový na požadovaný prsten nemohl být použit. Rád bych však, když dovolíte, podotkl, že my vidíme u českých granátů velkou budoucnost. Přejde totiž doba, že bude tento granát kamínkem velice hledaným a vysoce ceněným, až dosavadní naleziště budou vyčerpána. Ten, který jsem do zlata zasadil ve váš prsten, mi poskytla paní Alena Klesalová starší a pochází z naleziště u Třeblic, což je obec na jižním úpatí Středohoří. Je tedy sice menší, ale v této velikosti je to snad nejkrásnější granát, jaký jsem kdy viděl. Mohu vám ten prsten podat?“

A pan Radechowsky sáhl do kapsy a vyňal krabičku. Vybalil ji z hedvábného papírku, otevřel ji a podal ji přes stůl vévodkyni.

Vévodkyně vyjmula prsten dvěma prsty, trochu ho pootočila napravo, nalevo, trochu proti oknu a pak řekla:

„Je krásný.“ A pak si jej chvíli mlčky prohlížela.

„Je vsuktu krásný,“ myslila si, „filigránsky jemné zdobení vsuktu renesanční a hlava s tím granátkem úchvatná. Zlatník je nejen umělec, ale i znalec. Úchvatná hlava,“ řekla nahlas, aniž zdvihla od prstenu zrak, „zcela mi připomíná dobu papeže Alexandra VI. a jeho syna Caesara Borgiu. Ten rod...“ teď teprv pohlédla na zlatníka, „nebyl původem italský, ale španělský z Xativy, což je v Katalánsku. Nešťastná doba.“

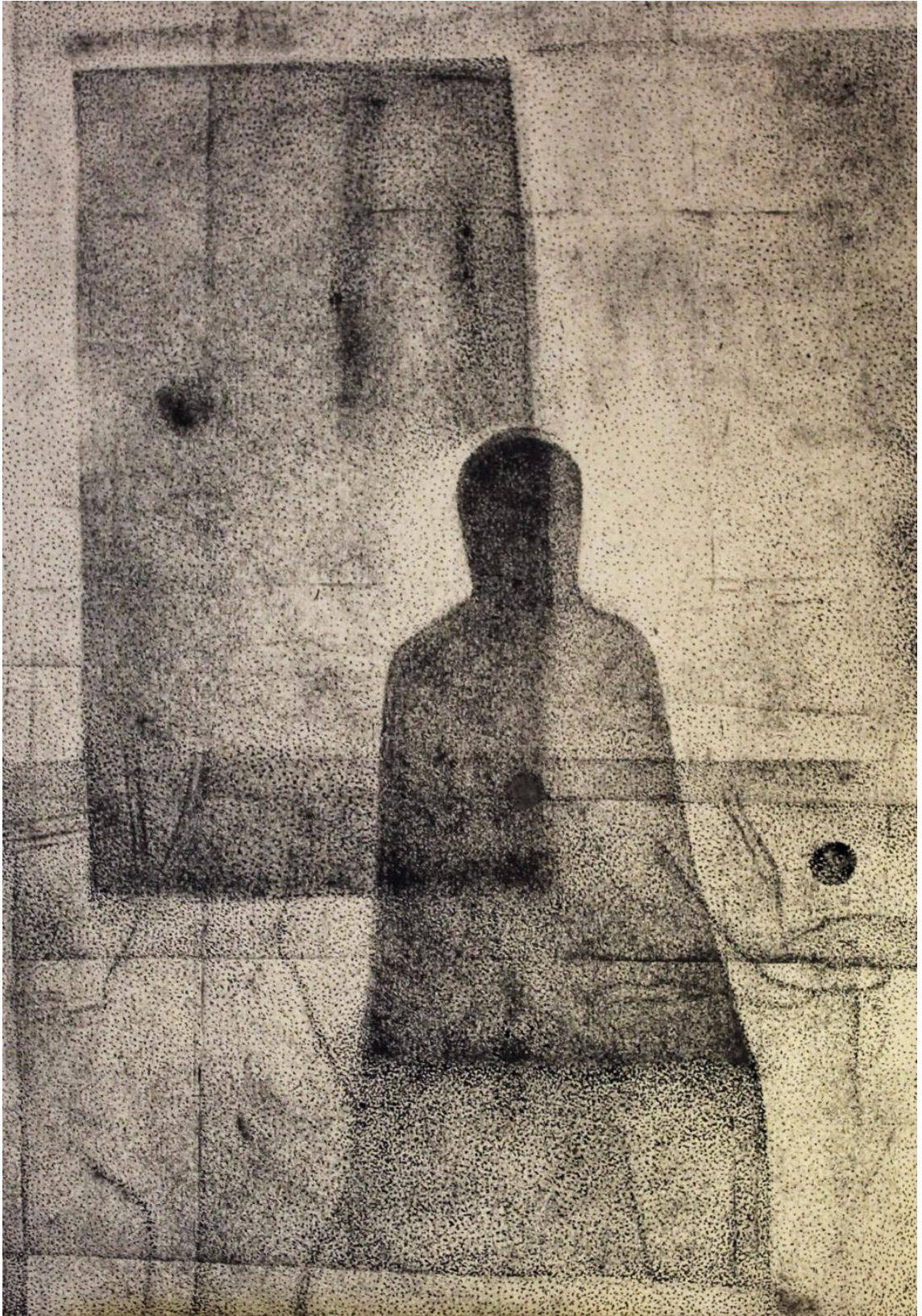
Po chvíli ticha, které se rozhostilo, pan Radechowsky řekl:

„Nešťastná doba. Ale historici píší, že papež Alexander měl výtečné vlastnosti. Současníci ctíli jeho mimořádné nadání, moudrost, chytrost, smysl pro obchod, talent řečnický a vysoce důstojné vystupování. Bohužel však současně měl i nedostatky mravní, kterých se nezbavil ani na papežském trůně. A pak hlavně vadu, že spíš než blaho církve myslil na pozemskou moc vlastního rodu. Svému synu Caesarovi, povaze zločinné, a dceři Lukrecii, o nic lepší...“ A vévodkyně náhle zjistila, že zlatník není jen umělec a znalec, ale je i vzdělán v dějinách.

„A co ten... mechanismus?“ řekla konečně.

„To je velmi jednoduché,“ usmál se zlatník, „když, milostivá paní, dovolíte...“ a vévodkyně mu přes stůl prsten vrátila. (...) ⁶²

⁶² Srov. FUKS, Ladislav. *Vévodkyně a kuchařka*. Praha: Československý spisovatel, 1983, s. 127-128.

(...) Zvedl tašku a vyšel opět po drnitém svahu na polní mez. Tou se dal kousek podél břehu, pak sestoupil k lávce a přešel potok. Když krácel k chýši, kterou tak dlouho předtím pozoroval, opět se rozhlížel, uvidí-li člověka. Ale ani teď nikoho neviděl. Byl-li tu někdo živý, pak asi v nějaké chýši. „Zda bude doma ona,“ myslil si, „možná že je práv také někde jinde. Pak si aspoň načrtnu její chatrč z patřičné strany.“ Pak se octl před chýší.

Nešel až k ní. Zastavil se kousek před ní, před jednou křovinou, která dosud byla bez lístků, holá a tmavá. Ale v zemi pod ní kvetlo pár bílých sněženek, žlutých sasanek a něžných fialek. Skrz křovinu dosud holou totiž pronikalo slunce a malíř si v té chvíli uvědomil podivnou věc. Že až se křovina zazelená a zhoustne, kvítka pod ní zeslábnou a zblednou, až konečně uschnou docela... Pak se znovu zahleděl na chatrč.

Byla to dřevěná bouda. Stála skoro nakřivo, jako by měla co chvíli spadnout. Na stříšce, sbité z nějakých zrezivělých plechů, sedělo pár sýkorek. Ač všude byly zelené větve stromů, tyto sýkory seděly na rezavé stříšce. Chatrč měla jakési okénko. Okénko bez skla. Před ní byla ploška udusané země s několika zlomenými stébly slámy. Stébla byla zašle žlutá, země šedohnědomodrá. Chatrč měla dveře zavěšené křivě na horním pantu. Nebyly to pravé dveře, ale sbitá prkna, a byla dokořán. Před nimi na té zdusané zemi špalek, jaký se užívá k štípání dříví, ale špalek nízký. Za chatrčí hromada suchých větví, chrastí a všelijakých slupek. Malíř měl dojem, že v hromadě vidí probleskovat i hnědavou šed' jakýchsi kostí. Zdálo se, že v chýši nikdo není.

Obešel křovisko a popošel pár kroků. A pak ještě dál a zavolal.

Z chýše vyšla žena.

Středně velká žena, bledá a vyhublá. Měla vysedlou bradu, lícni kosti a vysedlé i kosti, které jsou nad očima v místě obočí. Byla prostovlasá. Vlasy delší a barvy značně neurčité. Malíř v nich rozeznal barvu popela. A oblečena byla v hadry.

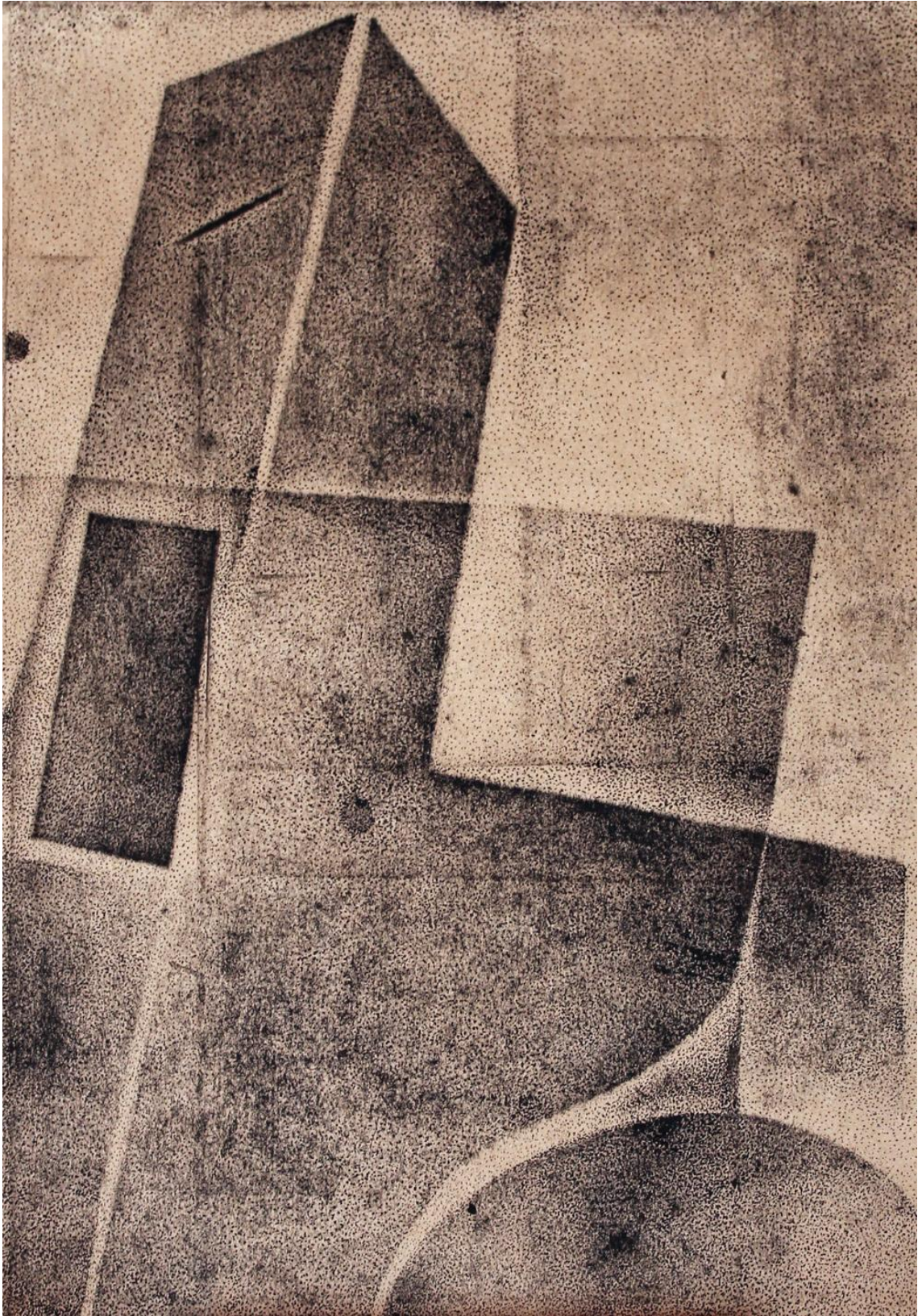
Vyšla a přede dveřmi zůstala strnule stát. Stála jako socha s rukama podle těla svěřenýma a hleděla na malíře.

„Barbaro,“ řekl malíř, „to jsem já. Už jsem tu jednou byl. Pamatujete se na mne? Byl jsem tu, když tady byl ještě sněhový poprašek. Teď je jaro. Pamatujete se?“

Žena dál stála strnulá, s rukama podle těla, hleděla na malíře a mlčela.

„Tenkrát, když jsem tu byl,“ řekl malíř, „projevila jste zájem o něco, tak se mi to aspoň zdálo. Vzpomínáte? Projevila jste zájem o... chléb.“ (...) ⁶³

⁶³ Srov. FUKS, Ladislav. *Vévodkyně a kuchařka*. Praha: Československý spisovatel, 1983, s. 137-138.

(...) Na kostelních věžích tlouklo pět hodin odpoledních, když kočár náhle zastavil. Pummel na kozlíku zavěsil opratě a slezl dolů, protože to byl kočár krytý a ze svého místa se nemohl s pasažéry domluvit.

„Jasnosti,“ řekl u dvířek a přešel si rukou knír, „musím se obrátit a jet jinak. Tadyhle to nejde.“

„A proč to nejde,“ vzdychla vévodkyně a poněkud si odhrnula černou jemnou průhlednou roušku z tváře, „spadl tu snad dům?“

„Příkopky jsou rozkopány,“ odvětil Pummel, „u sloupu stojí lešení. Všechny kočáry před námi se vrací.“

„Co se dá dělat,“ vzdychla si vévodkyně a opět si zahalila tvář černou jemnou rouškou, „znamená to, že na Tiefer Graben se nedostane ode ‚Dvora‘ z jihu, ale od Panny Marie am Gestade ze severu. Holt to objel.“

A Pummel znovu vylezl na kozlík, obrátil koně a jel.

„Podivné,“ řekla pak vévodkyně dámě, která seděla vedle ní a byla rovněž v černém, „zřídka tudy jedu a zrovna dnes, když chci do pohřebního ústavu, jsou Graben rozkopány. Jenže teď mi napadá, že když vjedeme na Tiefer Graben z druhé strany, nemůže Pummel zastavit před ústavem, nýbrž naproti u druhého chodníku. Přece jezdíme ve Vídni odjakživa vlevo.“

„Budeme musít přes ulici pěšky,“ řekla dáma v černém vedle vévodkyně, „ledaže kočí před ústavem otočí.“

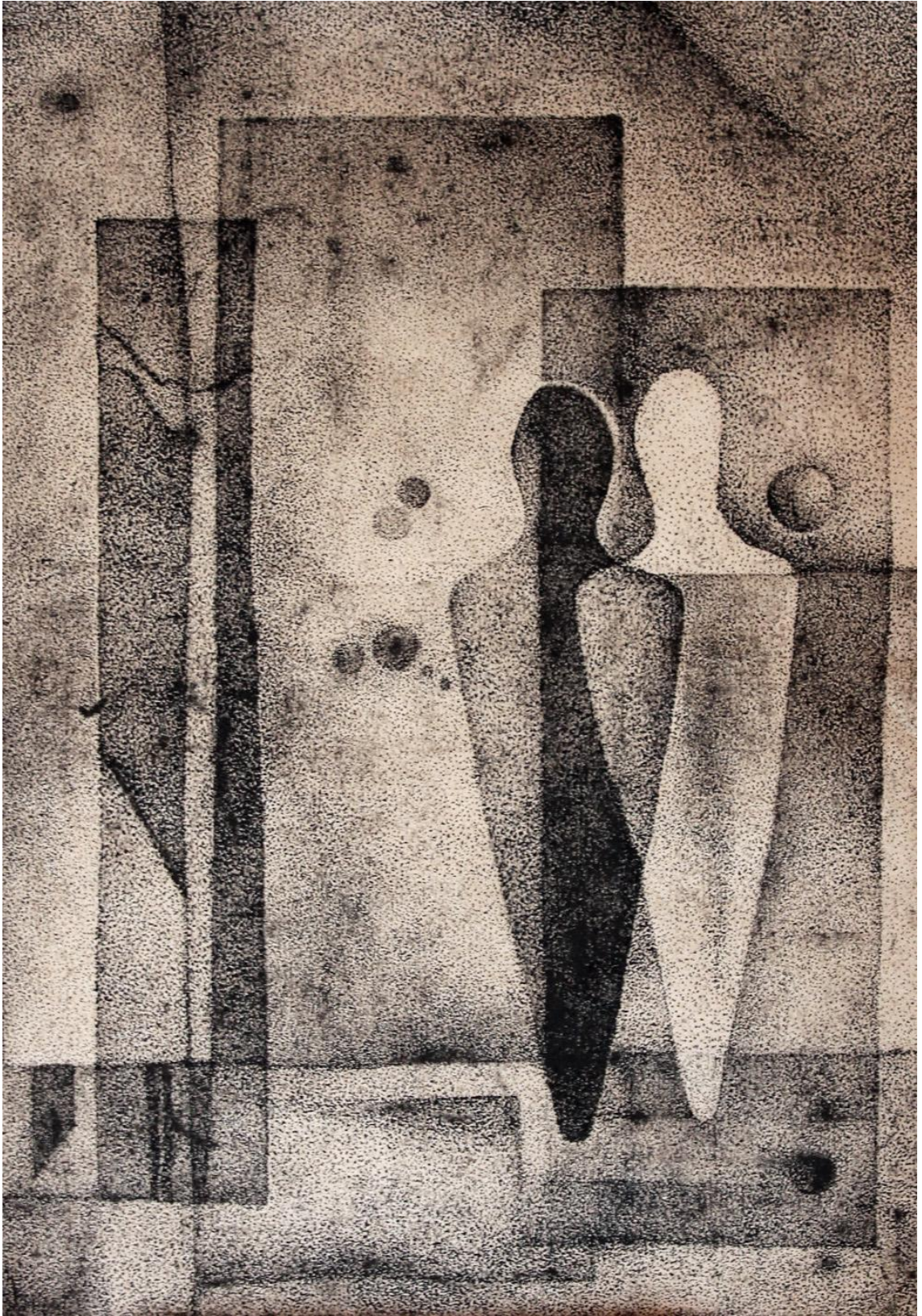
„Před ústavem otočí tak jako tak,“ odvětila vévodkyně, „neboť před ústavem by s kočárem stejně nestál. Má příkaz, aby popojel opodál ke kostelu panny Marie am Gestade a tam na nás čekal, poněvadž tam je dost místa. Nepřeji si, aby kočár před ústavem budil pozornost.“

„Takže můžeme zůstat v kočáře,“ odvětila dáma, „kočí se otočí s námi.“

„Nikoli,“ odvětila vévodkyně, „my vystoupíme naproti a teprve pak se Pummel otočí. Přece se nebudeme točit v kočáře jako na kolotoči v Práteru. Přece z jednoho chodníku na druhý přejdeme samy.“

Kočár projel Štěpánským náměstím kolem dómu a dále rovně ke kostelu svatého Ruprechta k nábřeží Františka Josefa, kde rozkvétaly jarní keře, a odtamtud se dostal na prostranství k českému kostelu Panny Marie am Gestade. (...) ⁶⁴

⁶⁴ Srov. FUKS, Ladislav. *Vévodkyně a kuchařka*. Praha: Československý spisovatel, 1983, s. 229-230.

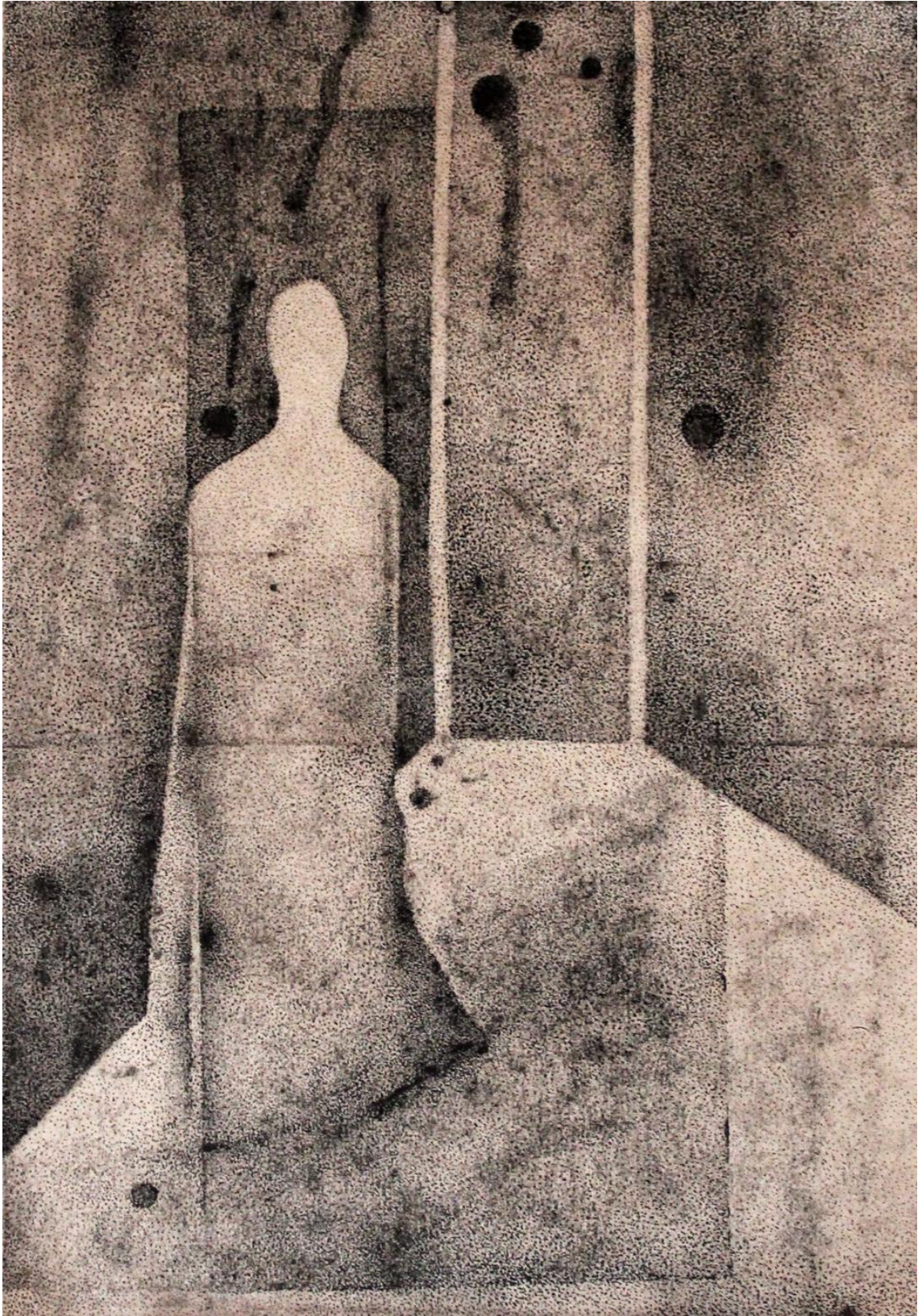
„(...) Vždy se na to přijde až později, třeba za dvacet, padesát, sto let, když se otevře hrob, sejme se víko rakve a nahlédne se dovnitř. A pak nastane děs. Lidská kostra, zjistí se k úžasu a hrůze, tam neleží, jak ležela, na zádech se sepjatýma rukama na hrudi či v klíně a s hlavou mírně pozdviženou, jako by spala něžným, klidným, tichým spánkem, ale na boku či na zádech, strašlivě pokroucena, zkroucena a znetvořena, jako by tam zápasila, bojovala, tloukla kolem sebe a kosti jejích prstů v hrůzných křečích svírají zbytky jejích vytržených vlasů. Nebožtík byl pohřben za živa a v rakvi po pohřbu přišel k sobě.“ (...) „Kdysi měl starý pařížský špitál zvláštní zařízení v márnici, kam na noc ukládali mrtvé. Měli na palci na noze drátek, který vedl na strop k šňůrce se zvonkem. Kdyby se byl mrtvý pohnul, zvonek nahoře zazvonil. (...) Jmenuje se ‚Záchranný přístroj‘ a jeho smysl je, aby osoby zdánlivě mrtvé a pochované zachránil od nejstrašnějších muk, před hroznou smrtí v rakvi, tak to doslova napsal pan Karel Rendl. Do rakve i při nepatrném pohybu člověka za mrtva pokládaného začne ihned seshora proudit vzduch a na stříšce nad hrobem se rozezná elektrický zvonek. Neustává zvonit, dokud se rakev nevykope a neotevře. Ruce pohřbeného, jak račte vidět, jsou drátem spojeny se zvonkem, ale i se záklopnou deskou v ústí této roury... Záchrana zdánlivě mrtvého je nepochybná. Zato pakliže zvonek nezazní,“ majitel zamžikal, „neodklopí se ani deska a jest jisto, že pohřbený byl mrtev skutečně, a pak se tedy může celý přístroj z hrobu odstranit. Vyčkává se však vždy několik dní po pohřbu, z opatrnosti radši dní více. Tento aparát náš salón nezapůjčuje. Tento přístroj je nutno koupit. Náklad na něj je však nevelký. Pan Rendl tvrdil, pakliže budoucí nebožtík začne od kolébky šetřit, opatří si zcela hravě i luxusní provedení tohoto přístroje. Spočívá v tom, že pohřbený leží v rakvi na drátěné madraci z ocelového spirálního pletiva v železném kovaném rámu, dokonale pružné, nadané za mírný poplatek ještě zvláštním měkkým podhlavníkem.

(...) „A máte již případ, kdy byl za mrtvého prohlášen člověk mylně a přístroj ho vysvobodil z hrobu?“ zeptala se vévodkyně a Marie řekla:

„Takový případ ještě nemáme.“ Pak řekla:

„Ještě se nikdy nerozezněl náš elektrický zvonek. Ještě ho nikdo nikdy neslyšel. Pan Globetrotter, jak se byl zmínil, si drží k hlídání zvonku zvláštní odbornou sílu, takzvaného uchazeče hrobů. Je to vysloužilý klempíř, stár 73 let, je čilý a zdravý. Má jen jednu vadu. Že je totiž hluchý.“ (...) ⁶⁵

⁶⁵ Srov. FUKS, Ladislav. *Vévodkyně a kuchařka*. Praha: Československý spisovatel, 1983, s. 257-264.

„(...) Zove-li se onen prostor mezi dvěma zrcadly sebe obrazyjícími nekonečným prostorem přirozeným, jakým jest i vesmír, pak prostor mezi dvěma paskřivými zrcadly jest prostor zkroucený aneb zakřivený a tu jest skutek strašlivého rouhání, jakého dějiny nepoznaly ani na Golgotě. Proč? Protože i tento zakřivený prostor jest nekonečný. A protože nekonečný jest vesmír, přisoudili bychom vesmíru zakřivenost.

Nízkost, k níž není slov.

A nyní o onom případě zrcadla, který jsem nucen vypsati pro úplnost pojednání, byv vždycky člověkem poctivým a nikoli pokoutným, který ví a nepoví a leda pošeptá jen strýci. Ale vyznávám se, že se musím velice přemáhati, protože má zpráva zplodí smrtelnou hrůzu, a proto prosím nervově slabší útlocitné čtenářky a čtenáře na kolenou, aby ji nečetli.“

„To jistě,“ zasmála se v duchu vévodkyně a rychle obrátila list, další bylo totiž na druhé straně, a četla:

„Svatý Michaeli archanděli, braň nás v boji proti zlobě a úkladům ďábovým, budiž nám záštitou, neuvěřitelnou vlastnost zrcadel, která jest strašlivá a nikdo z nás proti ní nic nezmůže, dopustil Bůh. Mnozí lidé, kteří ji seznali, se pomátli na rozumu, obzvlášť křehké služebné a panské...“ a v té chvíli, kdy to četla a znovu se v duchu zasmála, se vévodkyni zdálo, že slyší v koupelně kapat vodu. Slyšet ji mohla, neboť její ložnice byla propojena malou, téměř tajnou chodbičkou s koupelnou, stejně jako koupelna pak ještě s kabinetem, budoárem a dokonce i šatnou. „Nic,“ myslila si, „nic,“ a četa dále:

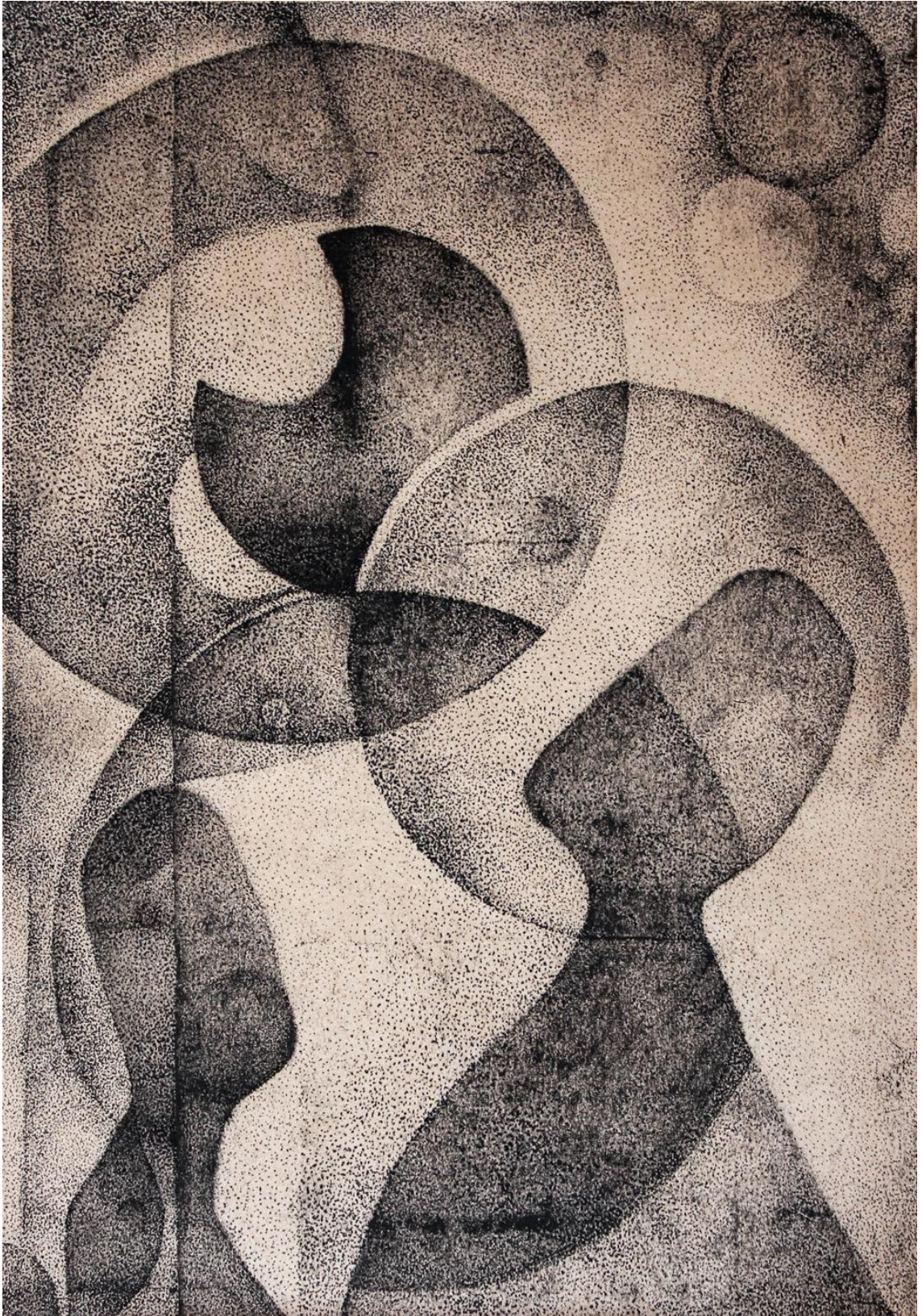
„Co jest tato neuvěřitelná vlastnost zrcadel, jež vyvolá na čelech smrtelný pot? Svatý Michaeli archanděli, stůj při nás, je to neobrážení.

U zrcadel se totiž také vyskytuje neobrážení.

Jak jest to možné? Což jsme dostatečně nevypsali, že v přirozenosti zrcadel jest obrazyjící, a to stále, byť třeba jen zabeďnění a tmu? Což zrcadla stále nepracují? Ano, pracují a obrazyjící stále, pokud nejsou schváčena stářím. Neobrážení jest výjimečný a zvláštní případ. A v čem jest ta jeho strašlivost? Hned to s pomocí boží a s modlitbou na rtech povím.“ A v dalším odstavci Demetrius Facius psal:

„Zrcadlo náhle neobráží, jako by vypovědělo službu. Jako by náhle zmrtnělo. Jako by je náhle čísi ruka zadusila a nebylo schopno ničeho, jako člověk náhle stížený mrtvicí. A kdy se mu to stává? Když před ním stane upír.“ (...) ⁶⁶

⁶⁶ Srov. FUKS, Ladislav. *Vévodkyně a kuchařka*. Praha: Československý spisovatel, 1983, s. 434-435.

(...) Pak začal Pummel prokládat řeč německými slovy, čím dál více a více, až pozvolna a nenápadně mluvil jen německy. O tom, že si pokládá za velkou čest předvést jen několik kousků z toho, co ho naučil jeho nesmrtelný učitel..., Mistr Rubini. Tento neuvěřitelný přechod odměnili přítomní potleskem. A kočí řekl:

„Děkuji panstvu za aplaus. Jak mě mrzí, že se tu stal takový malér. Já jsem totiž mluvil od první chvíle německy, ale vsugeroval jsem panstvu, že mluvím jinak. Čím déle jsem tak mluvil, tím méně jsem to panstvu vsugeroval a tím více panstvo slyšelo pravý jazyk, kterým jsem ve skutečnosti mluvil. Teď mu to již nevsugeruji vůbec, takže slyší už jen řádnou němčinu.“

V salónu se ozval nový potlesk a i smích. Smála se Justina v první řadě. „Úplný podvodník,“ myslila si, „lže, jako když tiskne,“ a kočí pokračoval:

„Vyrábí se mýdlo Manol, australské a bez sody. Vyrábí ho centrální drogerie jistého pana Vítka v Praze v zemi České, ve Vodičkově ulici, in der... Vodicka-Gasse. Já to mýdlo tady mám, ale ne proto, abych se tu teď před panstvem myl,“ řekl a Justina si myslila: „To by tak ještě scházelo. Aby si tu kočí myl ten svůj knír a uši,“ a hlasitě se zasmála a napjatě poslouchala dál. „Já to mýdlo rozpustil ve vodě a udělám z něho bublinky, aby tu ve vzduchu byly duhové krásy.“ A vzal misku a trubičku a začal foukat bublinky..., a v salónu nastal další údiv. Nad hlavou kočího se objevilo pět nádherných koulí, od nejmenší po největší, třpytivé koule z duhových křišťálů a zůstaly tam nehybně tkvět jako sedm vzácných křehkých duhových klenotů za hlavou Matky boží. Salómem zazněl užaslý šepot a potlesk. „Jak tohle asi ten kočí dělá,“ kroutila Justina hlavou, „jak to dělá, ovšem, kejklíč, cirkusák..., co kdybych tak vstala a sfoukla mu to...,“ a Pummel řekl:

„Tyto koule jsou stvořeny z mýdla Manolu. Spoustu děkovných dopisů dostává ta pražská firma a jak možno čísti i v tisku, také od madame Emmy Destin, slavné zpěvačky, toho času královské dvorní pruské. Dámy a pánové sice ví, že mýdlo je vzácné, ale že se z něho dají tvořit i tyto nehybné koule, je pro ně tajemstvím.“

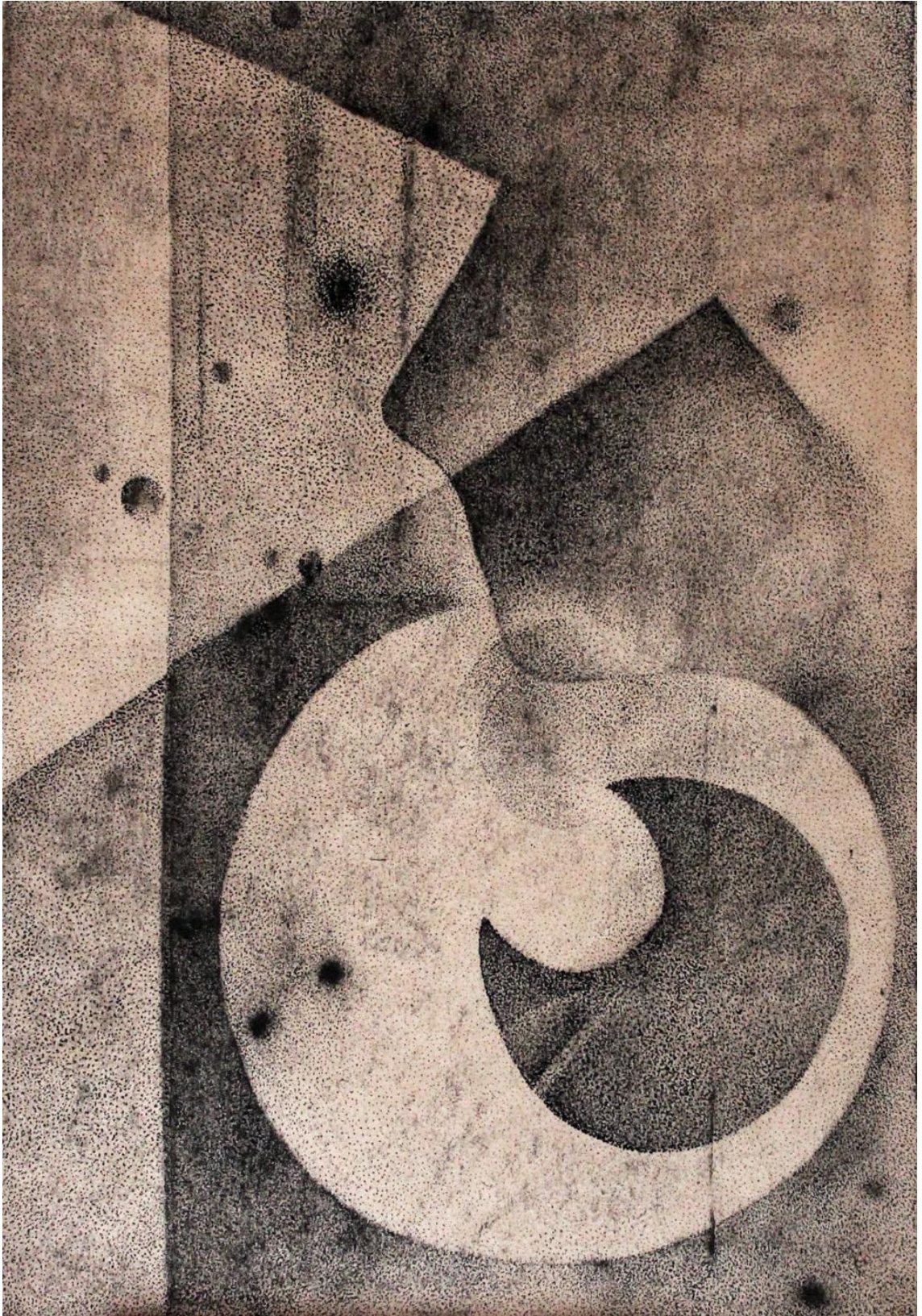
„Podvod,“ myslila si Justina a zírala dál.

Pak se Pummel uklonil a sepjál ruce.

„Snad se nechce modlit, blázen,“ myslila si Justina a Pummel řekl:

„Křišťál se tu sice vznášá, ale zde je prázdná váza. Nesluší se, aby panstvo bylo bez květin.“ (...) ⁶⁷

⁶⁷ Srov. FUKS, Ladislav. *Vévodkyně a kuchařka*. Praha: Československý spisovatel, 1983, s. 552-553.

„(...) Zámecká kuchařka se jmenovala Fanny Fialova, i to byla Češka jako má matka, paní velmi zkušená, která mě od malička nechávala v kuchyni při přípravě jídel pro pány. Než jsem vyšla školu, uměla jsem pár základních věcí, jako řádně skladovat cibuli a česnek, změkčovat tvrdý sýr v kyselém mléce, dělat majonézy a připravit pár dobrých jídel.“

„Povězte například která,“ podotkla vévodkyně se zájmem a Barbellová se usmála a mávla rukou.

„Promiňte,“ řekla, „já to trochu přeháním. Uměla připravovat..., bylo mi tehdy čtrnáct, chtěla jsem říci, že jsem o nich měla zdání. Na zámku často dělali nákypy...“

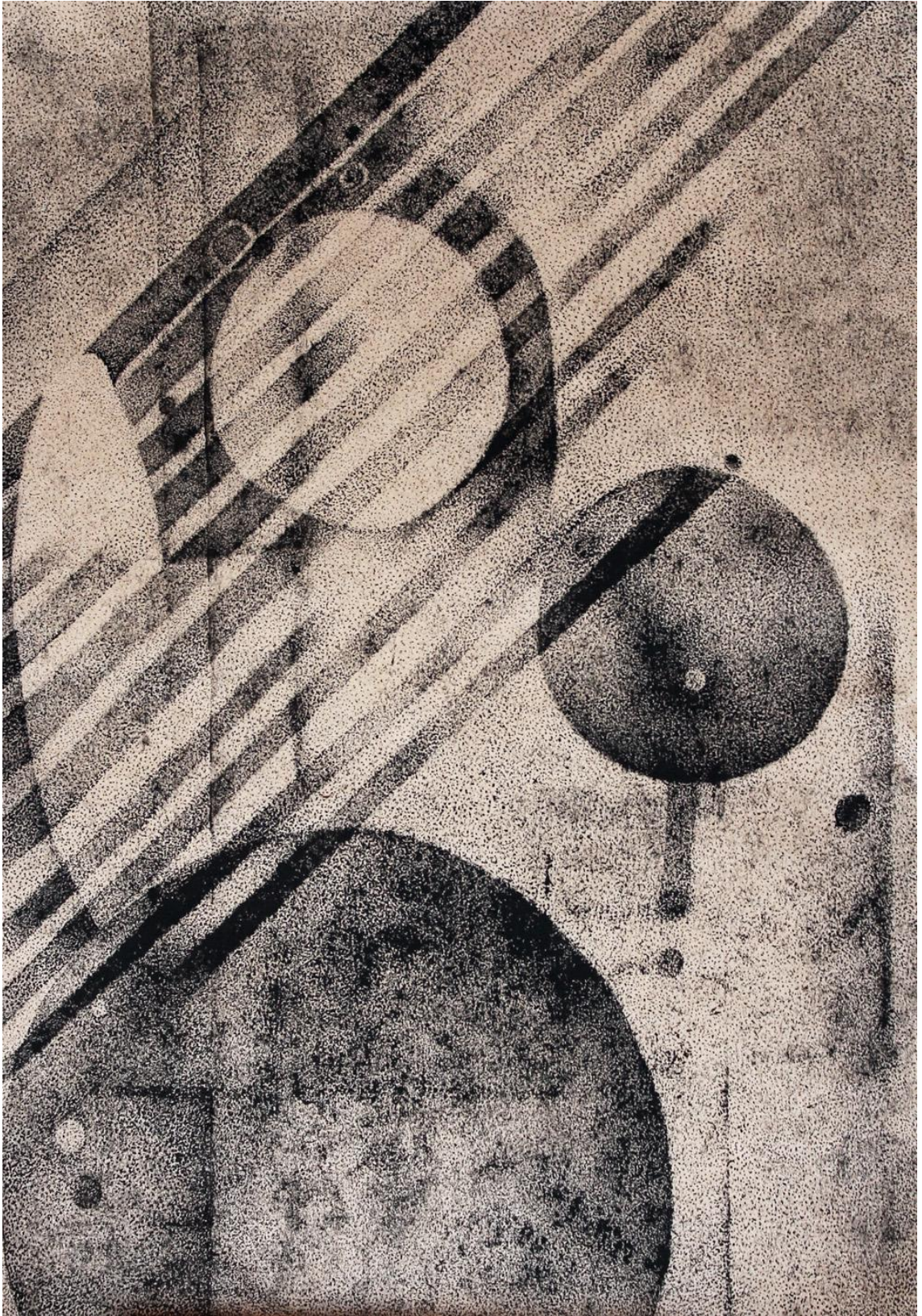
„Například které,“ zdvihla vévodkyně hlavu a Barbellová odvětila:

„Citrónový, oříškový, mandlový, z pomerančů, z meruněk, punčový, černý, bramborový, chlebový, krupicový, strouhankový, rýžový, makový, tvarohový, žloutkový, studený i z kyselé smetany. Z omáček jsem tehdy aspoň pochytila cibulovou, česnekovou, koprovou, také angreštovou, sardelovou, černou, z polévek kromě vývarů a bramborových, pивní, z vína, karamelu, rybízu, fazolí, kyselých okurek..., já to dobře pamatuji, co mám z Blatné, ale jak říkám, bylo mi čtrnáct, to teprve později jsem pořádně...“

„Zajímavé,“ myslila si vévodkyně, „zajímavé,“ a nadhodila: „Co tak asi ještě dělávali na blatenském zámku, k čemuž jste tam tenkrát přišla...?“ a kuchařka se lehce zamyslela a pravila:

„Samozřejmě dělali, co měli pání rádi. S oblibou nudle s ořechy a svítky. Smetanový, pěnový, játrový, piškotový, tvarohový, krupičný, jídávaly se k polévkám a k masu. Z omelet měl majorátní pán rád ty velmi prosté, vzpomínám si, jak mi paní Fanny diktovala recept, o němž tehdy řekla, že je známý. Do půllitru mléka dala čtyři žloutky, 17 deka mouky, sůl, vše dobře promíchala, nakonec vmíchala ze 4 bílků sníh a dala na pánev na plotnu. Když omeletu upekla, posypala ji sekaným uzeným masem, svinula, obalila v rozšlehaném vejci a ve strouhané žemli a dala smažit do sádla. V Blatné se dělaly i knedlíky. Naučila jsem se tam české, vídeňské, turecké..., krupičné, špekové, ovocné..., ale jak říkám, naučila..., to ještě zdaleka nebylo ono. Hodně se podávala srnčí nebo jelení játra, i paštiky z nich, koroptve, křepelky, například dušené s jablky, krocani, pečený či smažený kapoun. Pán měl rád karbanátky za studena...,“ a když vévodkyně vzhledla, Barbellová řekla: (...) ⁶⁸

⁶⁸ Srov. FUKS, Ladislav. *Vévodkyně a kuchařka*. Praha: Československý spisovatel, 1983, s. 582-583.

(...) Kuchařka zdvořile navrhl, zda by se chvíli nevyčkalo. Právě při té zmrzlině, kávě a griotce, a vévodkyně kývla.

Pak se kuchařka u stolku zahleděla na krásnou kávovou soupravu.

„Jasnosti,“ zavrtěla hlavou, „porcelán nymphenburský...“

„Vy jste to poznala...“ kývla vévodkyně potěšeně a Barbellová pravila:

„Nejsem žádná znalkyně, ale u Pappenheimů jsem se s ním sešla. Ostatně, je tu značka...“ pozdvihla talířek, „modrý hexametru pod polevou. Vypadá to na Dominika Anlička staršího. Anliček,“ dala opět tácek na stůl a postavila na něj šálek, „byl nástupcem Bustelliho a dělal tento překrásný rokokový porcelán poté, co přeložili dílnu z Neudecku do Nymphenburgu, což bylo v roce 1761. Ten Anliček byl původem český sochař...“ a vévodkyně si opět v duchu řekla:

„Chvályhodné. Nevyzná se jen v dějinách, Francii a datech, ale i v porcelánu...“ a naslouchala...

„Hrozné,“ vypískla Justina a vypila naráz sklenku, „bude to hrozné, jestli se to neozve.“

„Jen probůh nevěřila, že v klekátku je Satan,“ podotkla vévodkyně.

Než dopily griotky, se to ozvalo.

Podivný šramot, odnikud. Lehké tikání, ťukání, klepání, které se zdálo být všude a nikde. V celém kabinetu, v podlaze, ve stropě, v pracovním stole, v příruční knihovně, ba i v portrétu vévoděna zemřelého muže. Ba dokonce i v telefonním přístroji.

„Jako by datel klepal...“ podotkla tiše Barbellová.

Vévodkyně se usmívala, Justina si držela ústa, aby nekřičela, a kuchařka tiše znovu přistoupila ke klekátku.

Položila ucho na několik jeho míst.

Pak řekla překvapivou větu.

„Jasnosti..., nemáte nějakou... lupu?“

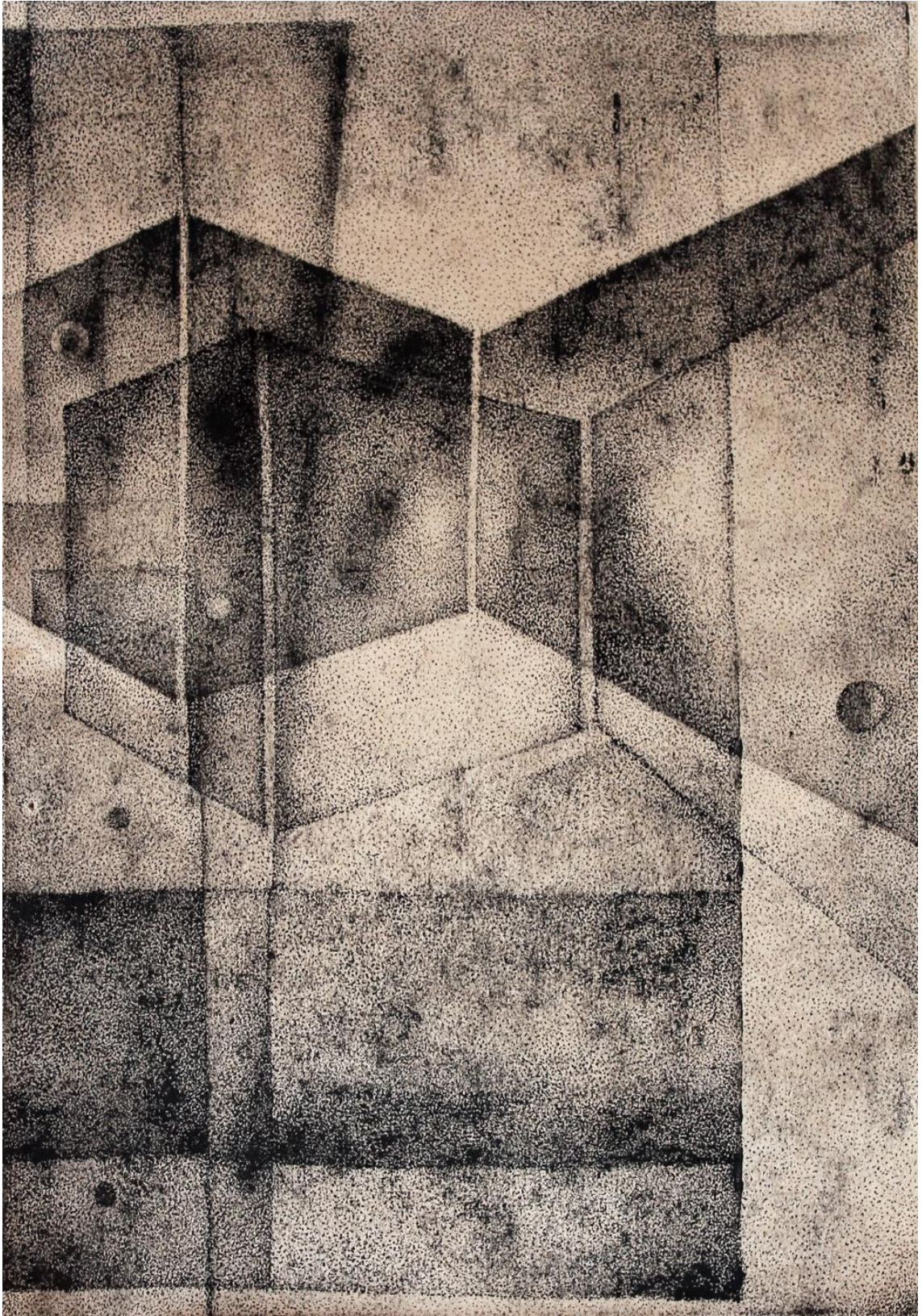
Vévodkyně měla lupu. V šuplíku svého pracovního stolu.

Dlouho stála Barbellová s lupou v ruce u klekátka, hleděla a poslouchala přepodivný ťukot, klepot, tikání, a co pak řekla, zaznělo jako hlas z jiných světů a nebo z babylonských zahrad.

Betty Barbellová pravila:

„Jasnosti. Slečno. V klekátku je...“ A řekla: „Červotoč.“ (...)⁶⁹

⁶⁹ Srov. FUKS, Ladislav. *Vévodkyně a kuchařka*. Praha: Československý spisovatel, 1983, s. 597-598.

(...) „U činčil‘? Bei dem Sumpffotterpelz? Tak mám za to, že to nezní... nejhůř, ale nejde to. Někdo by si mohl myslit, že tam máme kožešnickou dílnu. Eine Kürschnerei anebo že tam mrzne. Myslila dál, nebo nedostane prsten s jaspisem, ale ani s topasem...“ a Justina křikla:

„Tak tedy... ‚U kolínské vody‘ nebo ‚U... loupežníků‘, nebo ‚U... vidin‘!“

„U kolínské vody“, usmála se vévodkyně, „to by vypadalo, že je tam nějaké parfumářství, a pak, ani kolínská nejde k jídlu. ‚U loupežníků‘..., měla rozum, to by si lidé mysli, že je chceme okrást. Že tam číhají v roští. A ‚U vidin‘...,“ vévodkyně se usmála obzvlášť mile, „to by znamenalo, že tam není hotel ani restaurace, ale... blázinec.“

„Takže,“ řekla sladce, „není mi pomoci, sama vidí, že jsem z jejích názvů nevybrala nic. Takže nejen nedostane šperk, ale ani dukát...“ a tu komorná, jako by z posledních sil, zoufale vykřikla naposled:

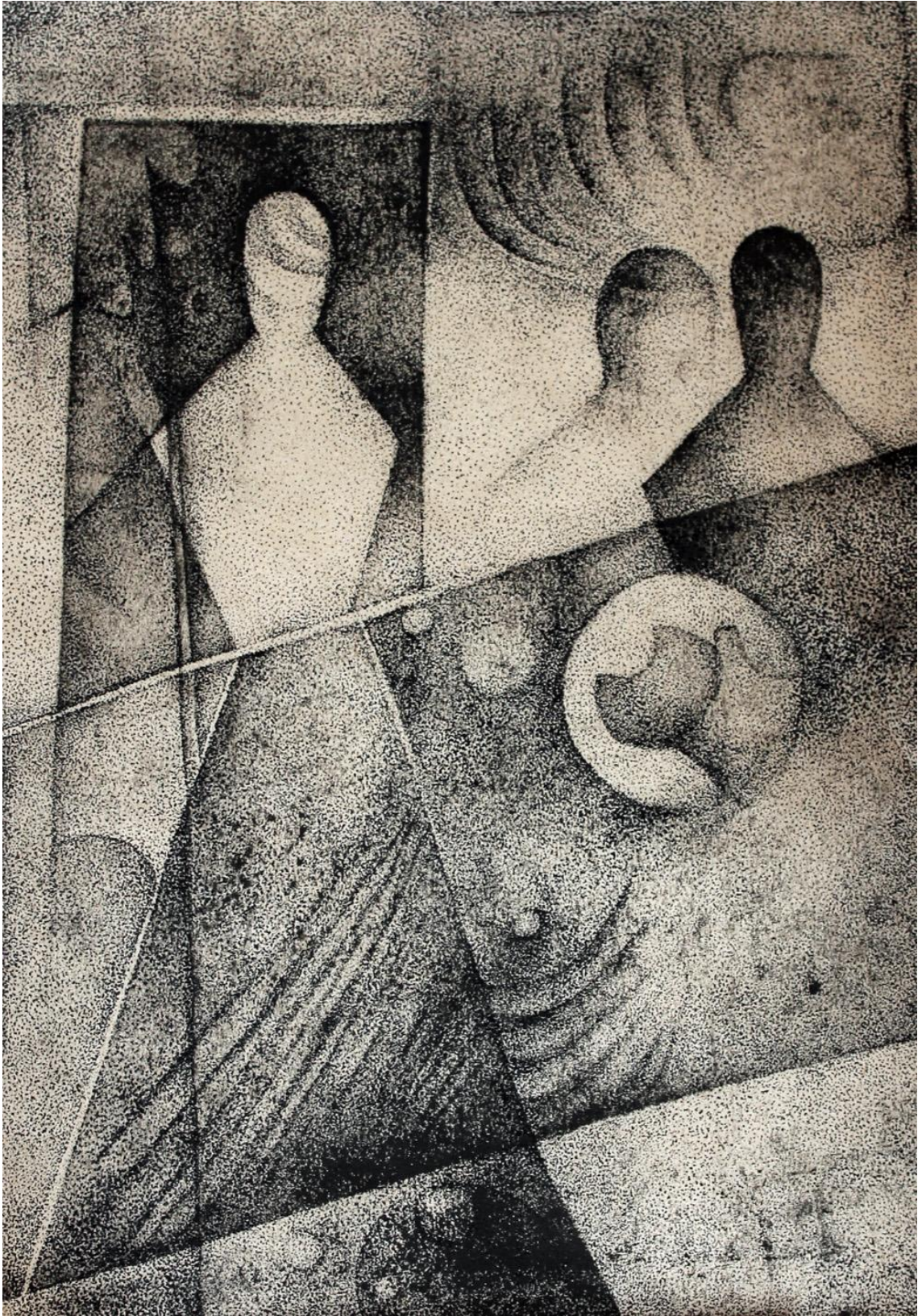
„Tak hotel... ‚U konce světa‘!“

Po chvíli ticha, které se rozhostilo kabinetem jako nějaká předzvěst, vévodkyně s úsměvem pravila:

„Cela me plaít. Konečně, Justino, název dobrý. Takže jí dám jeden prsten s malým červeným rubínem, který jsem kdysi dostala od markýzy Gabriely de Sorborsin, sestřenice mého strýce. Nicméně ji však, Justino, zklam. Zůstanu u návrhů svých. Mé návrhy nečerpaly ze života jako její, ale z pohádek.“ A řekla:

„Jeden z nich zněl hotel ‚U zakletého rybníka‘. Ale rybník v okolí hotelu není, právě tak jako ovocný sad anebo vzducholod', rybník je až dole u Lobau. Druhý můj název zněl U zlatých plamenů. To však příliš připomíná požár a požárů v našem století bylo víc než dost, poslední v pařížské opeře a v dobročinném bazaru. V hotelu sice pověsil pan znalec hasicí přístroje a dokonce tam udělal i východ z nouze, Notausgang, avšak, co naplat, některé naše útlocitné dámy jako baronka Gomezzi, její švagrová von Mattencloit a ovšem paní von Splüttenberg, ta obzvlášť..., její strýček hořel na Františkánském náměstí, a nebýt piva, které na sebe převrhl, bůhví jak by to bylo dopadlo..., dámy by mohl takový název poplašit. A tak jsem nakonec rozhodla o názvu třetím. Navíc ukazuje k tomu Spectatulu, jménu, jež by lidé možná nechápali, dokud by je neužřeli. Hotel se bude jmenovat ‚U čarovných zrcadel‘ a ono Spectaculum v něm se nazve ‚Zahrady z Tisíce a jedné noci‘.“ (...) ⁷⁰

⁷⁰ Srov. FUKS, Ladislav. *Vévodkyně a kuchařka*. Praha: Československý spisovatel, 1983, s. 605-607.

(...) Teď, když byl sklizen stůl, dolito víno, orchestr mlčel a na stole ležela pamětní kniha, vévodkyně povstala. „Ano, ulice Schreyvogel,“ myslila si, „ta věčná Schreyvogel, ale vlastně..., zda to s ní vlastně celá ta léta nepřeháním? Nedělám-li vlastně celá ta léta z komára vědu, jako z případu Adalberta, jak mi včera řekl Louis? Zda jsem to s tou Schreyvogel nepřehnala jako snad dnes s tou baronkou von Splütenberg?“ ... a začala mluvit...

„Někdo z mých převzácných přítomných hostí,“ pravila, „se může v duchu ptát, proč jsem tento hotel zde v Aspern zbudovala, proč i tuto restauraci, vinárnu a ono... Spectaculum, které za chvíli spatříte. Nejen se v duchu ptát může, ale jsem si téměř jista, že se tak skutečně ptá. Nikdy jsem nebyl podnikatelkou, netoužila rozmnožovat své pozemské statky ani upisovat se sláv jména. Vždycky jsem na veškeré tyto věci hleděla jako na přechodné, pomíjející a marné, a to už od svého mládí, neřkuli od dětství. A to, co je zde je a dnes se tu otvírá, jsem nečinila ani z dlouhé chvíle, ba ani pro samotnou,“ usmála se na bratrance Louise, „exkluzivní kuchyni. A tak tedy, proč?

Dámy a pánové. Žijeme ve zvláštní době. V celých dějinách lidských lidé umírali a noví se rodili, po celé věky a generace, a tak je tomu i dnes. I my jednou zemřeme a jiní se narodí po nás. Výjimečnost naší doby je v tom, že lidé, kteří se narodí po nás, budou zcela jiní, než jsme my dnes. Nebudou jinými naráz, ze dne na den. Ze dne na den existuje jen čas. Ze dne na den nastane za půldruhého roku nové století, nikoli však noví lidé.“ A pravila dál:

„Ledacos naráz mohou změnit revoluce. Vládu, stát, společenský řád, jak se říká, ale nezmění lidi. Lidé se nemění ze dne na den, z týdne na týden, ba ani z roku na rok. Po dva tisíce let se neměnili ani ze století na století. Mění se pozvolna a postupně s dobou, v níž žijí. Tak tomu bude i napříště. Nicméně, dámy a pánové, mnohé nasvědčuje tomu, že tentokrát to budou změny dosud nevídané, neslýchané – nevídaná, neslýchaná bude doba, do níž vstoupíme.

Lze těžko si představit příští dvacáté století. Člověk si může představit jen to, pro co může čerpat ze svých dosavadních zkušeností. Ale ani sebebohatější fantazií si nedokáže představit, pro co ve svých zkušenostech oporu nemá. Jules Verne, dnes tak populární i v zemích rakousko-uherských, píše svá fantastická díla, čerpaje z jakýchsi předpokladů a skutečností současna. Ale přijdou vynálezy a skutečnosti tak nové a nevídané, že jakékoli naše představy jsou marné. (...)⁷¹

⁷¹ Srov. FUKS, Ladislav. *Vévodkyně a kuchařka*. Praha: Československý spisovatel, 1983, s. 666-667.

7 ZÁVĚR

Na závěr této bakalářské práce je příhodné říci, že stěžejním cílem teoretické části bylo seznámení čtenáře s knihou *Vévodkyně a kuchařka* v kontextu české literatury dvacátého století a jejím autorem Ladislavem Fuksem. Aby v dnešní době elektronických informačních médií nebylo zapomínáno na hodnotné literární dílo.

Bylo mou snahou, aby text zapůsobil, byl srozumitelný a hlavně přínosný. Je nadmíru jednoznačné, že dané téma nebylo zcela vyčerpáno. V rozboru titulu *Vévodkyně a kuchařka* lze zajít do větší hloubky jeho struktury, ale myslím si, že to podstatné k návaznosti na praktickou část, bylo objasněno. Literatura obecně se stává inspiračním zdrojem pro vznik uměleckých děl, nejen výtvarných.

Hlavním cílem praktické části bylo vytvoření deseti kresebných ilustrací na motivy již zmiňované knihy. Vybrat motiv ke každé ilustraci nebyl jednoduchý úkol, jelikož román poskytuje řadu výborných pasáží, které by stály za výtvarné zpracování. Vybírala jsem tedy podle vlastního uvážení, co by se oku divákovu mohlo zdát zajímavější. Zaměřila jsem se na kapitoly, kde nalézáme stěžejní události, ale také na kapitoly takzvaně oddychové.

Výsledné artefakty ve stylu jednoduchých geometrických tvarů zaznamenávají značný odklon od prvotní myšlenky realistického zobrazení. Tento posun k jednoduchosti se mi jeví jako lepší způsob. Je pro mě přínosem ve smyslu objevení nových výrazových prostředků, které opět využiji v blízké budoucnosti.

8 SEZNAM POUŽITÝCH INFORMAČNÍCH ZDROJŮ

8.1 TIŠTĚNÉ INFORMAČNÍ ZDROJE

1. FUKS, Ladislav. *Myši Natálie Mooshabrové*. Praha: Odeon, 1977. 311 s. 01-054-77.
2. FUKS, Ladislav.; TUŠL, Jiří. *Moje zrcadlo - A co bylo za zrcadlem*. Praha: Melantrich, 1995. 480 s. 32-017-95.
3. FUKS, Ladislav. *Variace pro temnou strunu*. Praha: Československý spisovatel, 1988. 361 s. 22-117-88.
4. FUKS, Ladislav. *Vévodkyně a kuchařka*. Praha: Československý spisovatel, 1983. 724 s. 22-025-83.
5. KELLER, Jan. *Vzestup a pád středních vrstev*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. 124 s. ISBN 80-85850-95-8.
6. KOLEKTIV. *Současné české a slovenské umění*. Praha-Bratislava: Odeon-Tatran, 1985. 464 s. 01-508-85.
7. KOVALČÍK, Aleš. *Tvář a maska: Postavy Ladislava Fukse*. Jinočany: Nakladatelství H&H, 2006. 240 s. ISBN 80-7319-062-1.
8. RUHRBERG, Karl.; SCHECKENBURGER, Manfred.; FRICKEOVÁ, Christiane.; HONNEF, Klaus. *Umění 20. století*. Praha: Nakladatelství Slovart, 2004. 840 s. ISBN 80-7209-521-8.
9. TETIVA, Vlastimil a kol. *České umění 20. století*. AJG: Hluboká nad Vltavou, 1986. 453 s.
10. VIMR, Vladimír. *Malá galerie českých malířů*. Praha: Nakladatelství Práce, 1980. 194 s. 24-032-80.

8.2 ELEKTRONICKÉ INFORMAČNÍ ZDROJE

1. CREATIVO. *Encyklopedie autorů: Antonín Pelc* [online]. Praha, 2010
[cit. 2013-06-17]. Dostupné z: <http://www.creativoas.cz/>
2. GALERIE PICTURA, spol. s r.o. *Prodej: Karel Laštovka* [online]. 2013
[cit. 2013-06-20]. Dostupné z: <http://www.pictura.cz/>
3. INFOTEA. Středisko knihovnických a kulturních služeb Chomutov. *90. výročí narození Jana Černého* [online]. 2009
[cit. 2013-06-17]. Dostupné z: <http://www.skks.cz/>
4. POMO MEDIA GROUP S.R.O. Česko-Slovenská filmová databáze. *Filmy: Ohňostrož v Aspern* [online]. Praha, 2001-2013
[cit. 2013-06-17]. Dostupné z: <http://www.csfd.cz/>
5. SOUČEK, Tomáš. ČESKÝ JAZYK Literatura aneb studentský underground. *Čtenářský deník: Ladislav Fuks: Vévodkyně a kuchařka* [online]. 2003-2013
[cit. 2013 06-17]. Dostupné z: <http://www.cesky-jazyk.cz/cjl/>
6. VLČEK, Pavel. Kouzlo ex libris. *Další autoři: Halla Jan* [online]. 2007
[cit. 2013-06-17]. Dostupné z: <http://magic-exlibris.webgarden.cz/>
7. ŽUPANIČ, Jan. Nová šlechta v českých zemích a podunajské monarchii. *Šlechtické výsady* [online]. 2009 [cit. 2013-06-17]. Dostupné z: <http://www.novanobilitas.eu/>

9 OBRAZOVÉ PŘÍLOHY

PŘÍLOHA I.	Osobnost Ladislava Fukse
PŘÍLOHA II.	Ilustrace Jana Černého ke knize Vévodkyně a kuchařka
PŘÍLOHA III.	Skici k doprovodným ilustracím – hledání tvaru
PŘÍLOHA IV.	Maketa – ukázka ilustrace spolu s textem

PŘÍLOHA I.

Obr. 1

Ladislav Fuks ve věku 42 let

FUKS, Ladislav.; TUŠL, Jiří. *Moje zrcadlo- A co bylo za zrcadlem*. Praha: Melantrich, 1995.

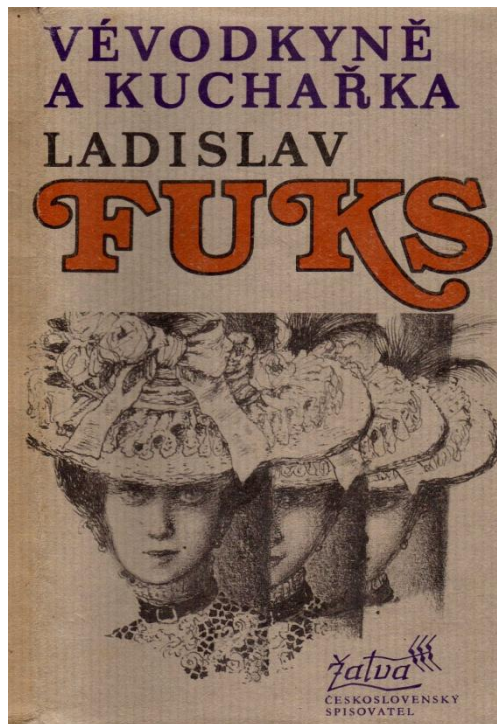

Obr. 2

Interiér Fuksova dejvického bytu

KOVALČÍK, Aleš. *Tvář a maska: Postavy Ladislava Fukse*. Jinočany: Nakladatelství H&H, 2006.

PŘÍLOHA II.

Obr. 3

Přebal knihy, ilustroval Jan Černý

FUKS, Ladislav. *Vévodkyně a kuchařka*. Praha: Československý spisovatel, 1983.

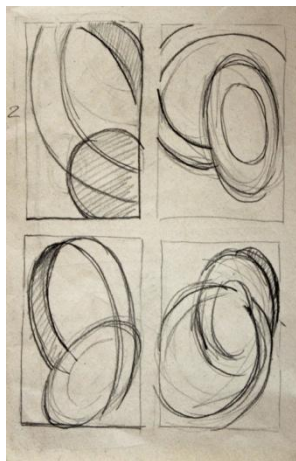

Obr. 4

Ilustroval Jan Černý

FUKS, Ladislav. *Vévodkyně a kuchařka*. Praha: Československý spisovatel, 1983.

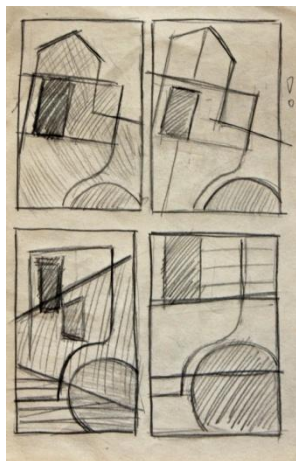
PŘÍLOHA III.

Obr. 5 (viz Obr. str. 35)

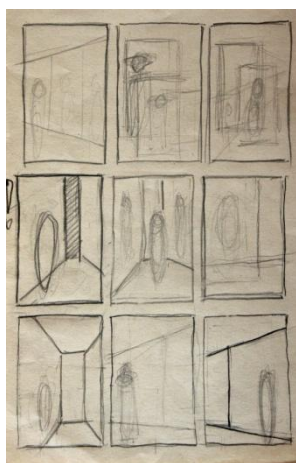
Obr. 6 (viz Obr. str. 37)

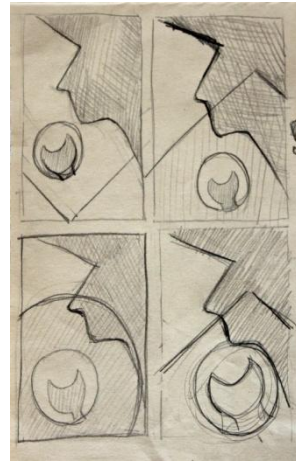
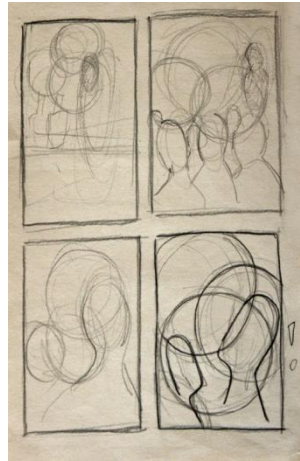
Obr. 7 (viz Obr. str. 39)

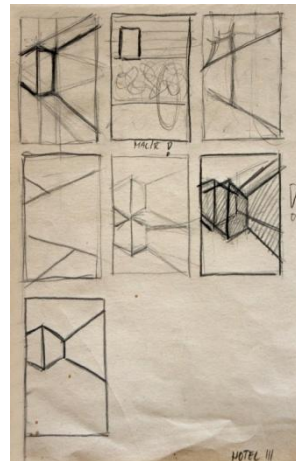
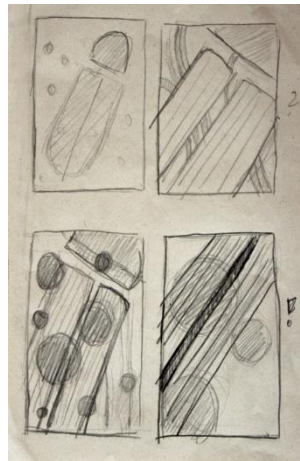
Obr. 8 (viz Obr. str. 41)

Obr. 9 (viz Obr. str. 43)

Obr. 10 (viz Obr. str. 45) **Obr. 11** (viz Obr. str. 47)

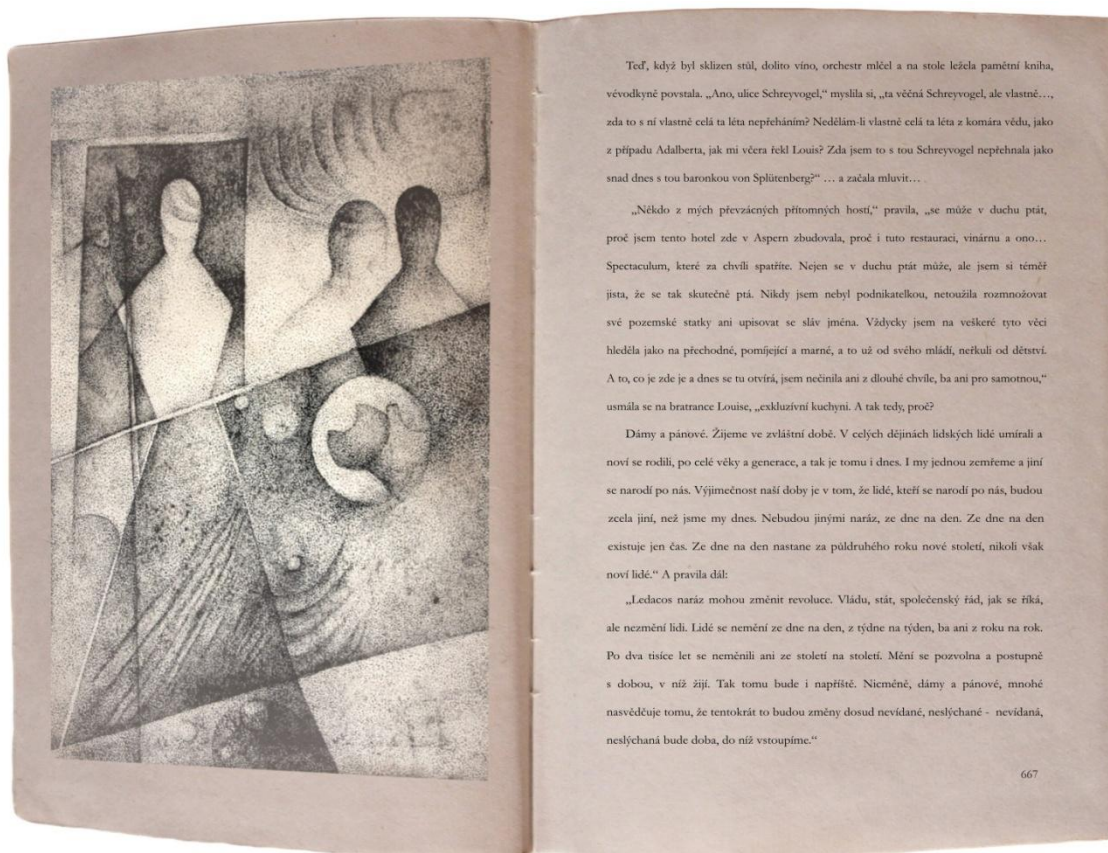

Obr. 12 (viz Obr. str. 49) **Obr. 13** (viz Obr. str. 51)

Obr. 14 (viz Obr. str. 53)

PŘÍLOHA IV.

K vytvoření makety jsem použila programů Adobe Photoshop Elements 8.0, CorelDRAW 12 a Corel PHOTO-PAINT 12.

Digitálním zrcadlovým fotoaparátém jsem vyfotografovala svou ilustraci a dvě čisté strany v knize. Každou fotografii zvlášť upravila v programech Photoshop Elements 8.0 a Corel PHOTO-PAINT a sloučila k sobě. Funkcí průhlednost jsem doladila kompatibilitu obou obrázků a následně doplnila písmem Garamond o velikosti 7 bodů v programu CorelDRAW 12.